

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 19.

[Lördagen den 13 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 innevarande juni.

§ 2.

Herr statsrådet friherre *Beck-Friis* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 134, med förslag till ändrad lydelse av § 20 regeringsformen;

nr 116, med förslag till lag om ändring i vissa delar av sjölag-
gen;

nr 121, med förslag till lag om tillsyn å fartyg;

nr 122, angående anordnande av utvidgad statskontroll å far-
tygs sjövärdighet m. m.;

nr 8, angående upplåtande av vissa områden från förra militie-
bostället Long nr 3 Storegård i Skaraborgs län;

nr 9, angående försäljning av förra militiebostället Ängsholmen
nr 1 med Borghaga nr 1 i Stockholms län med visst undantag;

nr 10, angående upplåtande av en lägenhet från förra skogvak-
tarbostället Stora Söderby nr 3 i Stockholms län;

nr 43, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebo-
stället Bredevik nr 1 och 2 samt Skjunnaryd nr 1 i Jönköpings län;

nr 44, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebo-
stället Götestorp nr 1 jämte Götestorp nr 2, en utjord, i Kalmar
län;

nr 45, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebo-
stället Ljung nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

nr 123, med förslag till lag om förekommande och släckning
av skogseld;

nr 124, angående ändring i gällande bestämmelser i fråga om
fördelning av odlingslån;

nr 125, angående understöd åt lantbruksingenjören J. E. Berg-
grens änka och barn;

nr 126, angående ålderstillägg åt vissa kronojägare;

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 19. 1

nr 127, angående avstående eller upplåtande i vissa fall av mark från kronoegendomar;
 nr 128, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Kattarp nr 9 i Malmöhus län;
 nr 129, angående upplåtande av lägenheter från förra härads-skrivarbostället Torpa nr 4 Måns Jonsgården och nr 5 Arvid Snickargården i Skaraborgs län;
 nr 130, angående upplåtande av lägenheter från Hunnelundstorp under Visborgs kungsladugård i Gottlands län;
 nr 131, angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Tofta nr 1 och 2 Söder- och Västergård i Kronobergs län;
 nr 132, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Sälshög nr 7, 11 och 14 med Sälshög nr 12 i Kristianstads län;
 nr 133, angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Väster Bitterna nr 2 Kartegården i Skaraborgs län; och
 nr 135, angående efterskänkande av viss del av kronans fordran av inspektoren A. Carleson i Hedtorp för å auktion inköpt björkved.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 114, med förslag till förordning om arvsskatt och skatt för gåva.

§ 4.

Herr *Molins* i Dombäcksmark på kammarens bord liggande motion, nr 216, som nu föredrogs, remitterades till konstitutionsutskottet.

§ 5.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Sedan herr talmannen anmält detta ärende till handläggning, begärdes ordet av

Herr *Hildebrand*, som anförde: Herr talman, mina her-rar! För några år sedan tillät jag mig föreslå, att vid föredragning av huvudtitlar endast marginalrubrikerna, icke klämmarna skulle behöva uppläsa. Uppläsningen av klämmarna, särskilt i fråga om åttonde huvudtiteln, tager ju mycket lång tid. Det skulle spara tid för kammaren om endast marginalrubrikerna behövde uppläsa, och när varje marginalrubrik förredrages, finnes det ingen svårighet för kammarens ledamöter att följa med och hålla reda på, var i huvudtiteln man är. Jag

tillåter mig därför, herr talman, föreslå, att vid huvudtitelns föredragning endast marginalrubrikerna, icke klämmarna behöva uppläsas, för såvitt icke någon begär, att vid någon viss punkt klämman skall uppläsas.

Härpå yttrade:

Herr Rydén: Herr talman! Jag instämmer i förslaget med den förändring, att de punkter, vid vilka reservationer finnas, nämligen punkterna 28, 29 och 186 måtte utan särskild framställning från kammarens sida uppläsas.

Efter härmed slutad överläggning rörande föredragningssättet gav herr talmannen propositioner på dels bifall till herr Hildebrands förslag dels ock bifall till det förslag, som framstälts av herr Rydén; och blev sistnämnda förslag av kammaren bifallet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkterna 6—18.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkterna 20 och 21.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar biföllos av kammaren.

Efter föredragning härpå av *punkten 22*, angående anslag till Nordiska museet, gav herr talmannen på begäran ordet till

Ang. anslag till Nordiska museet.

Herr Olofsson i Digernäs, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag har intet yrkande att **göra**, men jag vill göra ett litet påpekande vid denna punkt.

Jag läste i en av Stockholms tidningar ett referat av ett tal, som hölls den 1 maj på Skansen av en herr von Melsted.

Ang. anslag
till Nordiska
museet.
(Forts.)

I detta tal sades bland annat följande: »Men dessa arbetare, som, även om barn och äldre inberäknas, ej till numerären ens utgöra hälften av Sveriges folk, ha icke rätt att bestämma om försvaret. Vi andra däremot äro nog många att befalla härom».

Detta innebär ju en politik i försvarsfrågan av det slag, att det synes mig opassande, att det förekommer vid ett sådant tillfälle som första majfirandet på Skansen. Den platsen, anser jag, bör vara fri från politiska utgjutelser, den bör vara fri för både fattig och rik och fri för alla Sveriges medborgare att samlas där ostörda, särskilt i vad det gäller politik.

Jag har endast velat göra detta korta uttalande och vill också hoppas, att det för framtiden skall göras åtskillnad, då det gäller att engagera talare vid dylika tillfällen, och att de talare, som engageras, icke måtte ge sig ut på sådana betraktelser som denne herr von Melsted. Jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 23—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28, angående extra prästmän i Norrbottens finnbygder.

Ang. extra
prästmän i
Norrbottens
finnbygder.

Uti punkten 28 under åttonde huvudtiteln hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till anställande under åren 1915—1917 av tre kontraktsadjunkter inom Norrbottens norra kontrakt samt Juckasjärvi och Karesuando församlingar av lappmarkens tredje kontrakt bevilja 18,000 kronor, därav på extra stat för år 1915 6,000 kronor;

att till resekostnadsersättning åt dessa kontraktsadjunkter bevilja 2,400 kronor, därav på extra stat för år 1915 800 kronor;

samt att till tre stipendier för utbildande vid universitet av präster, förtrogna med finska språket, bevilja 6,750 kronor, därav 2,250 kronor på extra stat för år 1915, med rätt för Kungl. Maj:t att meddela de närmare bestämmelser, som kunde erfordras rörande anslagens användande.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) till anställande under åren 1915—1917 av två kontraktsadjunkter inom Norrbottens norra kontrakt samt Juckasjärvi och Karesuando församlingar av lappmarkens tredje kontrakt bevilja 12,000 kronor, därav 4,000 kronor på extra stat för år 1915;

b) till resekostnadsersättning åt dessa kontraktsadjunkter bevilja 1,500 kronor, därav 500 kronor på extra stat för år 1915; samt

c) till tre stipendier för utbildande vid universitet av präster, förtrogna med finska språket, bevilja 6,750 kronor, därav 2,250 kronor på extra stat för år 1915,

med rätt för Kungl. Maj:t att meddela de närmare bestämmelser, som kunde erfordras rörande anslagens användande.

*Ang. extra
prästmän i
Norrbottens
finnbygder.
(Forts.)*

Vid punkten fanns emellertid fogad reservation av herrar greve *A. F. Cl:son Wachtmeister, Åström, I. E. G. Svensson, Widell* och *Andersson* i Skivarp, vilka ansett, att utskottet bort föreslå, att riksdagen måtte

a) till anställande under år 1915 av tre kontraktsadjunkter samt åren 1916 och 1917 av två kontraktsadjunkter inom Norrbottens norra kontrakt samt Juckasjärvi och Karesuando församlingar av lappmarkens tredje kontrakt bevilja 14,000 kronor, därav 6,000 kronor på extra stat för år 1915;

b) till resekostnadsersättning åt dessa kontraktsadjunkter bevilja 1,800 kronor, därav 800 kronor på extra stat för år 1915; samt

c) till tre stipendier för utbildande vid universitet av präster, förtrogna med finska språket, bevilja 6,750 kronor, därav 2,250 kronor på extra stat för år 1915,

med rätt för Kungl. Maj:t att meddela de närmare bestämmelser, som kunde erfordras rörande anslagens användande.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr Lundström i Göteborg, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke underlåta att yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen, då det förefaller mig, som om statsutskottet på denna punkt hade låtit leda sig av ett strängt fasthållande vid en doktrin, att man, om ändrade förhållanden inträda under den period, för vilken ett anslag begäres, icke alls skulle kunna bevilja anslaget ens för någon del av perioden. I den utredning, som i statsverkspropositionen till januari-riksdagen, åttonde huvudtiteln, finnes fogad till anslagskravet, var, så vitt jag kan se, det stora behov fullkomligt ådagalagt, som föreligger av en tredje kontraktsadjunkt i Norrbottens norra kontrakt och närmast därtill belägna församlingar. Den kontraktsadjunkt, om vilken här närmast är fråga, skulle tjänstgöra inom ett område så stort i geografiskt hänseende, att det nästan förefaller mig, som om flertalet ledamöter inom statsutskottet icke hade sett på kartan, hur stort det är, då de trott, att en förändring inom Pajala och Tärendö skulle kunna förorsaka, att i det väldiga område, där denne kontraktsadjunkt skulle tjänstgöra, han därför icke skulle behövas. Till området höra nämligen icke endast Pajala och Tärendö utan även Junosuando församling ävensom Muonionalusta kapellag, varjämte han delvis skall tjänstgöra i Vittangi och Karesuando. Det är tydligt, att denna förändring i de prästerliga förhållandena i Pajala och Tärendö år 1916 åtminstone ytterst litet inverkar på behovet av denna tredje kontraktsadjunkt. Dessutom är det

Ang. extra
prästmän i
Norrbottens
fembygder.
(Forts.)

alldeles klart, att, även om en dylik förändring inom en del av detta distrikt skulle komma till stånd under 1916 — och det är tvivel underkastat, om det kan ske förrän i början av år 1917 — så skulle i allt fall i två år detta oavvisliga och av statsutskottet icke förnekade behov icke fyllas.

Om man nu litet känner till, huru stort det religiösa behovet och det andliga intresset är där uppe bland dessa i de vida byggena och de vida obygderna boende, förstår man, att här verkliga är en svensk kulturuppgift att fylla.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten av herrar Wachtmeister m. fl. fogade reservationen, att under väntan på den nya löneregleringens genomförande medel för anställande av den tredje kontraktsadjunkten böra beviljas även under år 1915.

Vidare anförde:

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Utskottets majoritet har avstyrkt framställningen beträffande tillsättande av ytterligare en kontraktsadjunkt inom detta område. Mot detta beslut har reservation anmälts, vari påyrkas tillsättandet av ytterligare en prästman att gälla för år 1915. Således är den fråga, om vilket det här rör sig, ganska obetydlig, då det endast gäller att inrätta en tjänst för ett år. Men vi ha ju den erfarenheten inom riksdagen, att, så snart man inrättar en tjänst även för en mycket kort period och en tjänst, som endast är avsedd att vara tillfällig, det är sällsynt, att det beviljade anslaget sedermera kunnat indragas. Atminstone har jag den övertygelsen, att, om riksdagen bifaller, vad här begärts, det icke endast kommer att gälla för 1915 utan kommer att fortsättas under åtskilliga år framåt. Vid sådant förhållande har vederbörande avdelning inom utskottet liksom utskottets majoritet ställt sig på den ståndpunkten att endast tillstyrka, vad som förut under föregående varit beviljat av riksdagen, även för det nu närmast kommande året.

Vi veta, att riksdagen antagit en lag beträffande reglering av prästerskapets avlöning, vilken skall gälla för hela landet, och att tillämpningen av den nya regleringen börjar successivt från och med år 1915 och fortgår sedan under några år framåt. Om man ser efter, hur det i detta avseende ställer sig i Luleå stift, så finner man, att det är på samma sätt som i övriga stift, nämligen att löneregleringens genomförande sker successivt. Om jag bara tar Norrbottens län, så skola ju alla pastoraten där hava inträtt i den nya löneregleringen till år 1923, och det är blott tre av dem, som inträda under det sista året, för två av dem utlöpa löneregleringarna, såsom det också antydes både i reservationen och i utskottsbetänkandet, redan från och med år 1916. Varför skall man då behöva inrätta denna

tjänst? Jag kan icke se, att det är något behov därav endast för detta år.

Nu har det talats om, att däruppe äro så stora vidder, att det därför är nödvändigt att där göra ett undantag. Ja, det låter ju säga sig. När man talar om Norrland och de stora stiftet, så vet man, att man har att göra med mycket stora vidder, men man får väl också taga i betraktande vilka motiv, som äro andragna för inrättande av denna tjänst. Gör man det, så finner man, att det är meningen, att den ena adjunkten skulle tjänstgöra inom Neder-Torneå och Karl-Gustavs församlingar, och när man ser detta, så tror jag, att man får något moderera sin uppfattning beträffande dessa vidder. Enligt statistiken har nämligen Neder-Torneå ett ytinnehåll av endast 4 kvadratmil och Karl-Gustavs av 4,4 kvadratmil, och jämför man detta ytinnehåll med ytinnehållet hos många av pastoraten i andra stift, så skall man finna, att många församlingar äro betydligt större än dessa församlingar i de nordliga stiftet.

Om man ser efter i statskalendern, hur många präster, som äro anställda i församlingarna inom dessa områden, så skall man finna, att många församlingar inom andra stift i vårt land, såväl i avseende å folkmängd som ytinnehåll kunna jämföras med dessa.

Jag skall i detta fall, då det lägges så mycken vikt vid församlingarnas ytinnehåll, framhålla, att man i Karlstad stift, som också är mycket vidsträckt till sitt ytinnehåll, har pastorat, som både i folkmängd och ytinnehåll mäta sig med båda två dessa pastorat, som det här är fråga om. Där finns särskilt ett pastorat som har närmare 9 kvadratmils yta, men icke blott detta, utan flere pastorat inom Karlstad stift ha större ytinnehåll än dessa båda församlingar och ha färre präster än de.

Jag har velat framföra detta för att visa, att man icke får lägga församlingarnas ytinnehåll till grund för beviljande av anslag till inrättande av nya prästtjänster, utan man bör först och främst taga hänsyn till statistiken.

Den nya löneregleringen ställer sig på samma grund som löneregleringen år 1862, nämligen den, att för reglering av prästernas avlöning sysslor skulle inrättas i sådant antal, att befattningarna kunde ordentligt skötas, och lönerna tilltagas så, att prästerna skulle ha en efter sitt stånd anständig bärgning. Hur har det nu gått i Norrland? Folkmängd och egendom har vuxit och lönerna ha därav betydligt stigit. Om man ser, hur lönerna voro tilltagna då och jämför med huru de efter samma grunder utgå nu, så ha de som sagts ökats, och prästerna, som då tillsattes i varje pastorat, skulle ha till uppgift, att det arbete, som de hade att för sina avlöningar utföra, också blev för dessa avlöningar utfört.

Jag tror således, att det går att inom dessa områden få prästtjänsterna väl skötta, även om det skulle hända, att någon av de pastorer, som ha de stora lönerna, finge anställa ytter-

*Ang. extra
prästmän i
Norrbottnens
fjinnbygder.
(Forts.)*

Ang. extra
prästmän i
Norrbottens
fönnbygder.

ligare en präst. Jag tror, att om man tar frågan på detta sätt, utskottet har ställt sig på en rätt ståndpunkt och ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Lundström i Göteborg: Herr talman! Den mängd av statistik, som den senaste högt ärade talaren anförde, var mig delvis bekant delvis icke bekant, men jag måste i alla fall säga, att den har ganska litet inflytande på denna frågas bedömande. Det är alldeles klart, att om det kommer en kontraktsadjunkt till dit upp, så få de präster, som hava att arbeta på de största vidderna, i varje fall mindre vidd, om två församlingar borttagas. Dessutom finns det här ett förhållande, som trotsar all statistik, som gör att all statistisk jämförelse med andra bygder i Sverige blir haltande, och det är det förhållandet, att vi hava två-, ja ända till trespråkiga församlingar att göra med, något som i hög grad försvårar prästerskapets och alla andra i kulturarbetet tjänstgörande personers arbete däruppe. Även om det så väl från den vane lönestatistikerns som från »sörländingens» synpunkt kan synas obetydligt det som här är i frågasatt — om anslaget är så obetydligt, är det väl inte heller farligt att bevilja det — så är det dock ingen obetydlighet det gäller för dem däruppe, och jag har den förhoppningen, att när det gäller dylika alldeles särskilda undantagsfall som två- å trespråkiga församlingar, det skall finnas tillräckligt många i denna kammare som förstå, att här icke är fråga om någon obetydlighet. Här gäller icke att bara strikt tillämpa samma doktriner som i det övriga landet, utan här gäller att se till det verkliga behovet i levande livet däruppe.

Under dessa säregna förhållanden, herr talman, vågar jag, trots den högt ärade senaste talarens anförande, att ännu en gång yrka bifall till reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Westman: Herr talman, mina herrar! Erfarenheten har givit vid handen, att de två kontraktsadjunkter, som, tack vare det anslag, som nu utgått under en följd av år, varit anställda i Norrbottens fönnbygd, där utövat en synnerligen gagnande verksamhet, men det har också visat sig, att den uppgift, som blivit dem förelagd, är så stor och omfattande, att för dess fyllande ytterligare en kontraktsadjunkt är av nöden.

Det är, såsom redan framhållits, de särskilda och egendomliga förhållandena i dessa nordliga trakter, som framtvingat anställandet av särskilda prästerliga krafter. Då befolkningen är dubbelspråkig och lever i spridda byar, ofta liggande på ofantliga avstånd från varandra, måste detta framkalla en särskild form för den kyrkliga verksamheten. Det har blivit nödvändigt att vid sidan om församlingspräster anställa särskilda resepräster, som för sina arbeten icke äro bundna inom en enda församlings gränser utan verka inom större områden. Så skulle också bli förhållandet

enligt den anordning, som föreslås i statsverkspropositionen. De tre kontraktsadjunkterna skulle utöva sin syssla inom området, bestående av flera församlingar, och var och en av dem skulle endast huvudsakligen men icke helt och hållet verka inom något visst bestämt av dessa områden. Han skulle alltså kunna användas även utanför detta områdes gräns. Lämpligheten av en organisationsform sådan som denna, avpassad som den är efter ortsförhållandena, är påtaglig.

Det förefaller emellertid, som om man inom statsutskottet hyst den tanken, att denna organisation med resepräster borde försvinna, allt eftersom prästlöneregleringen genomföres för församlingarna i dessa trakter. Utskottets majoritet avstyrker nämligen det i statsverkspropositionen framställda förslaget, att medel måtte beviljas till anställande under åren 1915 till och med 1917 av tre kontraktsadjunkter i Norrbottens finnbygder, med följande motivering:

»Vid det förhållande, att lönerogleringarna för sistnämnda två församlingar (det är fråga om Pajala och Tarendö) utlöpa redan under år 1916 eller under den tid, varför anslag begäres för ytterligare en kontraktsadjunkt, och då efter den nya lönerogleringens genomförande något vidare anslag å riksstaten icke torde bliva erforderligt för tillgodoseende av behovet av prästerlig arbetskraft i dessa båda församlingar, har utskottet ej ansett sig böra förorda Kungl. Maj:ts förslag, i vad det avser anställande av en tredje kontraktsadjunkt.» Även reservanternas i utskottet godkänna denna motivering men komma dock, som kammaren vet, till en annan slutsats, nämligen den, att medel för anställande av den tredje kontraktsadjunkten bör beviljas, men icke för längre tid än till och med 1915. Utskottets medlemmar ställa sig alltså på den principiella ståndpunkten, att i den mån lönerogleringen genomföres skola reseprästerna försvinna och ersättas med församlingspräster, och att samtidigt de särskilda anslag, som för dylika ändamål uppförts i riksstaten, skola upphöra och att i stället kyrkofonden skall bestrida alla utgifter, för vilka församlingarna icke hava tillgångar. Enligt min mening är det icke tillrådligt, att Riksdagen utan all utredning fastslår denna principiella ståndpunkt, vars lämplighet är tvivelaktig och vars konsekvenser äro mycket vittgående. Den ställer nämligen icke blott de nu ifrågavarande anslagen på avskrivning utan också de anslag, som beviljats till särskilda kyrkliga ändamål i lappmarken. Den hotar de anslag, som beviljats under titeln »Lappmarks ecklesiastikverk, kyrkliga ändamål», å 40,000 kronor, och anslaget till extra prästmän i lappmarkerna å 8,000 kronor årligen.

Det må tillåtas mig att ur rent ekonomiskt synpunkt framhålla, att det är synnerligen vågat att redan nu utan vidare förutsetta, att kyrkofonden skall förmå bära dessa utgifter till alldeles särskilda kyrkliga ändamål. Det stora prästerliga lönerogleringsverket befinner sig för närvarande i sin första början, och först år 1918 eller 1919 har det fortskridit så pass långt, att man med någon säkerhet kan överskåda förhållandena mellan kyrkofondens inkomster och utgifter. Det torde bäst överensstämma med tillhör-

Ang. extra
prästmän i
Norrbottens
finbygder.
(Forts.)

lig försiktighet, om man till den tidpunkten låter de nuvarande förhållandena bestå och alltså fortfar med att åtminstone till dess låta särskilda anslag i riksstaten utgå till vissa särskilda kyrkliga ändamål i rikets nordliga delar.

För denna ståndpunkt talar ytterligare en omständighet. När statsutskottet utgått från den principiella förutsättningen, att vid löneregleringens genomförande i en församling det skulle tillse, att församlingens prästerskap bleve tillräckligt för alla kyrkliga uppgifter, som möta inom församlingen, så synes utskottet ha förbisett, att lagen om kyrkofond den 9 december 1910 talar ett annat språk. I denna lags 6 § 8 mom. heter det nämligen, att ur kyrkofonden skall utgå bland annat», i den mån fondens tillgångar det medgiva, anslag, som konungen till främjande av den kyrkliga organisationens utveckling må finna skäligt bevilja extra ordinarie präst för särskild prästerlig tjänstgöring». Genom detta stadgande har lagstiftaren tagit hänsyn därtill, att det även i framtiden kan vara lämpligt att hava särskilda präster för egenartade kyrkliga uppgifter, och härunder falla tydligen även resepräster i de nordliga trakterna. Men anslag till sådana ändamål kunna utgå endast i den mån kyrkofondens tillgångar det medgiva, och härom får man först om 4 eller 5 år någon kännedom.

Av vad jag sagt framgår, att jag icke kan omfatta den tankegång, som har följts av statsutskottets medlemmar. Det arbete, som det här gäller att understödja, är ju icke blott av mycket stor kyrklig betydelse, utan även av synnerligen stort nationellt värde. Det är, som var och en vet, ett försvarsarbete för svenskt språk och svensk odling. För detta arbetes kraftiga fortsättande är det tydligen tjänligt, att man för den närmaste tiden upprätthåller och utvecklar den nuvarande organisationen, och jag tillåter mig därför hemställa, huruvida icke kammaren för att undvika att binda sig vid den motivering, som använts av statsutskottets medlemmar, såväl de i majoriteten som de i minoriteten, kunde finna skäligt att biträda Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Rydén: Genom herr ecklesiastikministerns anförande har ju denna fråga fått en principiell innebörd, som gör, att jag för min del anser mig böra yttra några ord. Skillnaden mellan majoritetens och minoritetens i statsutskottet uppfattning har fått en saklig belysning genom det anförande, som hölls av herr Persson i Stallerhult. Men herr statsrådet polemiserar mot såväl majoriteten som minoriteten inom statsutskottet och vill förmå kammaren att i »försiktighetens» intresse underkänna den princip, om vilken hela statsutskottet varit enigt, nämligen att i mån som den nya löneregleringen träder i kraft, skulle de särskilda anslag till prästtjänster inom landet, som på riksstaten nu utgå, komma att försvinna, och i stället skulle avlöningarna till prästerna i församlingarna övertagas av kyrkofonden. Jag tror, att om vi skola tala om försiktighet i detta sammanhang, så har andra kammaren all anledning att följa den princip, som hela

statsutskottet omfattar, nämligen att kyrkofonden skall, så snart lönergleringen träder i kraft, betala de i Sverige anställda prästernas avlöning, och att några särskilda anslag i riksstaten utöver det anslag, som går till kyrkofonden, icke vidare skola komma att utgå.

*Ang. extra
prästmän i
Norrbottens
finnbygder.
(Forts.)*

Herrarna minnas, huru fång striden om prästerskapets lönerglering var här i landet och även i riksdagen. Efter omfattande utredningar och långa strider kommo vi omsider 1910 till en lösning av denna fråga, och denna lösning gick ju därpå ut, att bland annat Norrland skulle i och med den nya lönergleringens ikraftträdande få ett betydande tillskott i antalet präster utöver det antal, som Norrland nu har. Det skulle fördelas på olika landsändar, men i varje fall skulle de delar av Norrland, som det här är fråga om, få ett tillskott utöver det antal präster, som nu finnes där.

Jag vill också fästa herrarnas uppmärksamhet på att vi i år för första gången möta på åttonde huvudtiteln den post, som tillkommer under punkt 34, nämligen den punkt, där riksdagen skall för fullgörande av den statsverket åliggande skyldigheten att till kyrkofonden betala ersättning för avskrivning av prästerskapets tionde bevilja ett anslag av 60,000 kronor. Det utgår nu för det första året med 60,000 kronor, men vad kommer det att gå till i fortsättningen? Jo, om icke så ofantligt många år kommer det att uppgå till 3,897,000 kronor om året. Det blir alltså en post, som kommer till på åttonde huvudtiteln, en kontant ersättning på åttonde huvudtiteln till kyrkofonden. Den börjar med 60,000 kronor i år och stiger år för år under ett tjugutal år upp till nära 4 millioner kronor om året. Jag vågar säga det, även om herr statsrådet icke kunnat bilda sig en uppfattning i saken, att meningarna äro icke delade bland dem, som sökt följa med detta ärende, om att kyrkofondens ekonomiska ställning blir vida gynnsammare, än vad man kalkylerade med, då man gjorde sina beräkningar beträffande kyrkofondens förmåga att bära prästerskapets avlöning. Kan det då vara förenligt med försiktighet att samma år, som vi föra upp på riksstaten detta begynnande och år för år sig förkovrande anslag till kyrkofonden, inrätta nya prästerliga befattningar, som skola betalas genom särskilda anslag på riksstaten? Jag tror, att om man skall tala om försiktighet, herr statsråd, så har herr statsrådet värdjat till känslor i denna kammare, som komma att föra kammaren på den motsatta sidan mot den, på vilken herr statsrådet ställt sig.

För övrigt skall jag be att få säga några ord ytterligare beträffande dessa extra prästmän. Det är redan av herr Persson i Stallerhult antytt, att prästlönerna vuxit alldeles enormt på vissa håll uppe i Norrland. Jag vill såsom exempel på vilka anspråk, som kunna komma där uppifrån, nämna den prästerliga befattning, vi nyss beslöto, en extra ordinarie prästman vid järnvägslinjen Gellivare—Riksgränsen och järnvägsbygg-

*Ang. extra
prästmän i
Norrbottens
finnbygder.*
(Forts.)

naden Gellivare—Porjus. Den prästmannen ha vi beviljat pengar till för en följd av år. Inom statsutskottets vederbörande avdelning påyrkade jag för min del, att denna befattning nu skulle upphöra. Det förhåller sig nämligen så, att han förlägger nästan hela sin verksamhet till Juckasjärvi församling, och i Juckasjärvi församling utgår lönen till kyrkoherden — som bekant ligga de stora malmfälten i den församlingen — under det prästerliga året 1913—1914, enligt vad jag erhållit kännedom om, med 46,000 kronor, och efter uppgift från samma håll kommer den att under det nu påbörjade kyrkliga året uppgå till 50,000 kronor. Oaktat denna präst har sådana inkomster, skall här stå på åttonde huvudtiteln en extra prästerlig befattning, vars innehavare förlägger sitt arbete till övervägande del inom hans församling! Borde det då icke finnas någon gräns för anspråken däruppifrån? Jag har tagit mig friheten nämna detta, men jag har, då jag fått principen fastslagen, icke nu velat ställa till strid om denna prästman, utan uppskjuter denna till dess lönerregleringsperioden går ut. Jag har endast velat framhålla det såsom ett bevis på, att man icke får locka sig iväg av sina känslor, som exempelvis herr Lundström i Göteborg alltid låter förleda sig till, när vi komma in på någonting, som i någon mån tangerar hans särskilda intresseområde: svensk kultur i utlandet. Jag kan icke underlåta att säga, att jag för min del icke mycket tror på dessa kontraktsadjunkters arbeten och kulturuppgifter i finnbygderna. Vad verksamhetsområdet för denna nya prästman beträffar så skulle det bli Karl Gustavs och Neder-Torneås församlingar, och var det från början tänkt, att han skulle bo i Haparanda och följaktligen bliva prästerligt biträde till kyrkoherden i Neder-Torneå, som har sin bostad i Haparanda. Dessa båda församlingar äro relativt små; i Värmland och många andra delar av vårt land finnas det dubbelt så stora församlingar som de, i vilka denne prästman skulle stationeras.

Jag tror som sagt, att icke dessa präster betyda så mycket för arbetet på dessa bygders försvenskning. Jag hade tillfälle i fjol att göra ett besök i dessa bygder och hade då bland annat tillfälle sammanträffa med en av dessa kontraktsadjunkter, som nu är stationerad i Torneådalen. Han var född skåning, som jag höll på att säga naturligt är, ty man träffar skåningar över hela världen eller åtminstone över hela vårt land. Han var naturligtvis en mycket entusiastisk och livlig ung man. Under loppet av de två år, han tjänstgjort däruppe, hade han emellertid till den grad förfinskats, att han faktiskt fick gå i sällskap med herr Jespersen, som också var med, och mig en halv timmes tid, innan han återvann sitt modersmål. Tro herrarna, att en person, som hinner under loppet av ett par år så fullständigt förfinskas, att han tappar bort sitt skånska modersmål, tro herrarna, att han inför svenska språket i finnbygderna? Nej, det första han fick göra var att lära sig finska språket för att komma

i förbindelse med folket. Skall jag våga uttala någon tro om, vad som kommer att försvenska den nuvarande finska befolkningen, så blir det järnvägen och icke prästerna, om denna nämligen kommer att dragas i Torneådalen och icke inne i skogs-trakterna, som vissa krafter nu arbeta för.

För min del skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Skivarp: Jag skall be, herr talman, att från början få tillkännagiva, att jag har alldeles samma uppfattning, som herr Carl Persson i detta fall i fråga om inrättande av nya tjänster att vi då böra vara mycket försiktiga. Men här är icke fråga om en permanent tjänst utan om en tillfällig anställning, som jag anser i motsats till herr statsrådets egen uppfattning, som bestämt avviker från den mening, som uttalats både av majoriteten i statsutskottet och av reservanterna. Jag tror, att det är riktigt, att när löneregleringen skall tillämpas, de prästtjänster som finnas utöver de ordinarie, betalas genom kyrkofonden, och jag har också den tron, att kyrkofonden skall vara i tillfälle att avlöna de präster, som behövas.

Nu nämnde herr Rydén, att man får vara försiktig, emedan det redan i år är 60,000 kronor, som gå till kyrkofonden. Det är alldeles riktigt, och summorna komma att stiga år från år till det väsentliga beloppet av över 3 miljoner kronor. Vem betalar nu dessa kyrkomedel? Jo, allmänheten betalar dem till prästerna. Men i stället kommer framdeles allmänheten att få betala dem till kyrkofonden. Således om vi betala till kyrkofonden eller till prästerna direkt spelar efter min mening ingen roll.

Nu har också sagts, att de församlingar däruppe, där meningen är att prästerna skulle tjänstgöra, icke äro så stora. En av dem är exempelvis icke större än 86,430 hektar, men, mina herrar, dessa församlingar ligga icke såsom andra församlingar i ett enda fält. Här ligger så en mycket stor skärgård, och i den ligger exempelvis en ö, Säskarön, tre mil från fastlandet, hysande en befolkning av 1,500 personer. Där är icke så litet att göra för en präst. Han behöver åtminstone någon tid resa dit ut och vara därute, ty de personer, som bo där, lära väl icke så ofta resa till fastlandet och uppsöka prästerskapet, utan det blir nog prästerskapet, som får uppsöka dem därute.

Vidare ha vi nu den prästman, som skulle tjänstgöra i Övertorneå, Hietaniemi och Korpilombolo församlingar. Han skulle få ett område på 387,000 hektar, och den, som skulle tjänstgöra i Pajala, Tärenö och Junosuando skulle få en församling på 1,266,000 hektar och uppgår folkmängden där till över 7,000 personer. Emellertid skall denne dessutom tjänstgöra även i Vittangi och Karesuando församlingar. Det är således fråga om ganska väsentliga områden. Häremot kan man nu invända, att det icke bor folk på alla områdena. Det gör det icke, men det finns bebodda platser, som ligga långt skilda från

*Ang. extra
prästmän i
Norrbottens
fjällbygder.
(Forts.)*

Ang. extra
prästmän i
Norrbottens
finnbygder.

varandra och dit en sådan här präst kan behöva resa men dit kyrkoherden, komministrarna och vice pastorerna icke hinna komma på åratat.

(Forts.)

Jag har därför, herr talman, icke kunnat finna annat än att det förslag, som reservanterna kommit med, är riktigt, nämligen att det avlönas av statsmedel en präst däruppe till 1915, och jag tror, det får jag säga, att den avlöningen kommer även att utgå år 1916, ty löneregleringen kan icke komma att tillämpas för hela året 1916; man har således icke kyrkofonden att tillgå för hela året 1916.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Efter vad jag kunde fatta uttalades från statsrådsbänken, att jag nog har rätt i min uppfattning, att detta är en fråga av särskild beskaffenhet.

Då vill jag säga, att frågan om inrättande av nya prästsysslor av sådan beskaffenhet, som den nu ifrågavarande är för tidigt väckt, därför, att den nya löneregleringen, som kommer att successivt tillämpas ännu icke har börjat att tillämpas. Vore det då icke skäl att avvakta denna tid, innan man inrättar nya tjänster i en lönereglering, som är upprättad för hela vårt land? Hur ställer sig denna lönereglering exempelvis för Härnösands stift, som det kallades, när kommittén utarbetade sina förslag? Jo, inom Härnösands stift skulle inrättas 30 nya kyrkoherdebefattningar, 53 komministraturer och 15 adjunktbeftningar, alltså 98 prästerliga tjänster, allt under det att det skulle indragas 32 komministraturer. Således är beräknat ett tillskott på 66 prästerliga tjänster. Går jag sedan över till andra stift, exempelvis Skara stift, så finner jag, att det stiftet får släppa till icke mindre än 51 prästsysslor, som där skola indragas. Jag har icke velat framdraga detta därför, att jag finner, att man gått för hårt åt Skara stift, utan jag har tvärtom funnit det rättvist, att man icke inrättar mera tjänster, än att tjänsteinnehavarna ha full sysselsättning. När nu herrarna se, vilken omfattande lönereglering detta är, vore det då icke skäl att se, om icke dessa 66 nya tjänster äro tillräckliga, innan man inrättar nya sådana?

Nu sägs, att man icke vågar förutsätta, att kyrkofonden skall kunna betala sådana här särskilda beftningar. Därom torde dock icke behöva råda något tvivel, att kyrkofonden kan komma att betala många beftningar utöver dem, med vilka man räknat vid löneregleringens fastställande. Då räknades det med 1907 års taxeringsvärden, och efter 1907 års taxeringsvärden skulle inkomster beräknas, som tillföras kyrkofonden. Ser man efter hur det ställer sig, är det endast några få församlingar som förmå med de fasta medlen och skatteinkomsterna, som de ha utom kyrkofonden, att betala sina präster, till vilka kyrkofonden får betala den större summan. Inom nästan varje församling är det så, att i samma mån som taxeringsvärdena stiga, minskas kyrkofondens utgifter i form av lönefyllnad

*Ang. extra
prästmän i
Norrbottens
finnbygder.
(Forts.)*

av prästerliga sysslor, och kyrkofonden får således större styrka. Räkna man efter och går från 1907 års taxeringsvärden fram till 1913 och 1914 års, ha dessa stigit så, att kyrkofonden får mindre utgifter, än vad som beräknades, då löneregleringen fastställdes. Den kan således bära mycket mera, än vad som beräknats. Jag vågar vidare framhålla, att meningen med denna reglering var, att tiondegivarna, nämligen jordbruksfastigheterna, skulle få lindring och få avskrivet 40 procent första året och så vidare allt efter som löneregleringen tillämpades inom varje pastorat. Genom att taxeringsvärdena vid 1913 års taxering höjts med 15 à 20 procent ställer det sig så, att jordbruksfastigheterna få större utgifter under de 10 första åren även genom den nya löneregleringen, oaktat den var baserad på, att de även under dessa år skulle få det lindrigare.

Jag tror, att det är så många faktorer att räkna med, att man får vara försiktig, innan man inrättar flera tjänster på detta område.

Herr Hallendorff: Herr talman! Jag skall bara be att få säga några ord till herr Rydén. Jag delar alldeles hans uppfattning, att vad som mest och snabbast kommer att befördra den svenska kulturens framväxt där uppe är givetvis järnvägsanläggningen, men jag tror, att det är ganska gagneligt, om man jämsides med den och till och med något före den tillgodoser även medelst andra kulturarbetare, bl. a. den, som det här är fråga om.

Den personliga anmärkning, som herr Rydén gjorde, att den där prästmannen från att vara skåning så hastigt förfinskats, är väl egentligen endast ett gott bevis på hur läraktig han varit. Han har naturligtvis haft att sätta sig in i bygdeförhållandena och han har väl icke kommit dit för lära finnarna skånska heller.

Herr Lundström i Göteborg: Herr talman! Jag skall be att få påpeka tvenne saker, av vilka den ena förefaller mig icke hava blivit tillräckligt framhållen förut under debatten. Här har man dragit in kyrkofonden i diskussionen om denna sak, men så mycket är alldeles säkert, att för det ändamål, som det nu gäller, nämligen frågan om anställande av denne prästman för åren 1915 och 1916, kan kyrkofonden aldrig hjälpa till med ett öre. Det har, såvitt jag förstår, icke blivit med några vägande skäl bestritt, att denne prästman skulle vara verkligen behöflig däruppe. Det omedelbara svenskhetsarbetet däruppe är, såvitt jag förstår, en mera underordnad sak för honom. Det viktigaste är, att befolkningen känner, att Sverige, det må nu vara på svenska, finska eller lapska, värdar sig om dem och vill tillfredsställa deras behov, och det torde finnas få, om ens några trakter i vårt land, där det religiösa behovet är så stort som däruppe. Detta torde icke från något håll kunna bestridas.

Ang. extra
prästmän i
Norrbottens
fjänbygdar.
(Forts.)

Den andra saken jag skulle vilja säga, det är, att det förefaller mig, som om herr Rydén, som så gärna, så fort jag vågar höja min stämma här i kammaren, börjar tala om utlandssvenskarna, härvidlag skulle behöva något kontrollera sina historiska och geografiska begrepp. Ännu har, gudskelov, detta anslag intet att göra med frågan om utlandssvenskarna, och jag hoppas — och jag förmodar, att även herr Rydén gör det — att det icke heller skall komma att hava det.

Herr Stenudd: Herr talman! Mina herrar! Jag kan icke underlåta att, som jag känner till de lokala förhållandena, i denna sak lämna en del upplysningar.

En ärad talare har nämnt, att utskottet icke i sitt utlåtande tagit tillbörlig hänsyn till den synnerligen utförliga utredning och motivering, som Kungl. Maj:t här i denna fråga framlagt. Jag har sökt efter denna utredning och motivering och kan icke finna annat än att där endast åberopas en skrivelse av kontraktsprosten Nyman i Haparanda. Hans motivering för denna tredje prästmansbefattning angives i domkapitlets skrivelse på följande sätt: »Med erinran, att befolkningen i meranämnda församlingar nu vuxit till en numerär av inemot 30,000 invånare, spridda på ett område av nära 140 kvadratmil, hade Nyman slutligen framhållit, att i den sydligaste delen av kontraktet inom Nederborneå pastorat, uppstått på den 3 mil från fastlandet belägna ön Seskarö ett industricentrum med en folkmängdssiffra av 1,500 personer, samt att för denna befolkning, till väsentlig del rekryterad från Finland, behovet av själavård och tillsyn av skolväsendet vore trängande». Jag kan icke finna någon annan utredning eller någon annan synnerligen vägande motivering, om man ens kan kalla detta vägande motivering.

Riksdagen har förut under en följd av år beviljat anslag åt två kontraktsadjunkter i denna del av Norrbottens län. Men under åren ha förhållandena ändrats därhän, att jag för min del, om jag hade den ringaste utsikt till framgång, skulle yrka avslag å anslaget till alla tre befattningarna. Det är nämligen så, att det har tillkommit nya ordinarie eller åtminstone extra ordinarie prästbefattningar, som göra dessa adjunkters verksamhet så att säga obehörlig. Visserligen äro områdena stora, men folkmängden är så gles och vederbörande församlingar ha i följd härav så jämförelsevis liten folkmängd, att om kyrkoherdarna skulle finna det med sin bekvämlighet förenligt, skulle de mycket väl kunna sköta sina prästerliga befattningar till full belåtenhet, under förutsättning nämligen, att de icke hade en massa andra befattningar, som till största delen upptoge deras tid. Jag ber att få nämna, att icke mindre än tre av dessa Tornedalens kyrkoherdar hava haft förordnande som folkskoleinspektörer, vilka förordnanden upptaga en stor del av deras tid. Om man där icke hade tillgång till kompetenta folkskoleinspektörer så att säga utanför kyrkoherdarnas ring, kunde man ingenting säga

om det. Men när jag känner till och vet, att det skulle finnas lika eller kanske mer kompetenta alumner till folkskoleinspektörer, borde icke kyrkoherdarna belastas med så tidskrävande sysselsättningar.

Ang. extra prästmän i Norrbottens finnbygder.

(Forts.)

Om jag går från församling till församling efter hela Torne-dalen, finner jag, att ingen församling är större, än att kyrkoherdarna mycket väl själva kunna göra sig förtrogna med sina församlingsmedlemmars behov, och det skulle för övrigt behövas, att de gjorde det mera, än vad nu är fallet.

Vad Seskarö beträffar, kan det ifrågasättas, huruvida vi här i Sverige böra känna oss skyldiga att tillgodose församlingens värden åt en övervägande finsk befolkning, icke blott finsk till språket, utan helt simpelt folk från Finland, som kommer dit under sommarmånaderna, då sågverksdriften pågår, och sedan till stor del far därifrån på hösten.

I Korpilombolo ha vi ordinarie prästbefattning, i Tärenö, Pajala, Muonionalusta och Junosuando ha vi också ordinarie prästbefattningar. Jag anser icke några som helst skäl föreliggande att där anställa adjunkter. Komma vi så till Juckasjärvi församling, beklagar jag, att jag icke hann begära ordet, när det var fråga om avlönande av en extra ordinarie järnvägspräst därstädes. Denna befattning anser jag fullständigt obehövlig, vilken uppfattning domkapitlet också själv s. a. s. konfirmerat. Det är nämligen så, som en föregående talare redan nämnt, att kyrkoherden i Juckasjärvi församling har under ecklesiastik-året 1913—1914 åtnjutit en lön, överstigande 46,000 kronor. Visserligen avlönar han med denna lön en komminister i Vittangi med 4,500 kronor och en i Kiruna med 5,000 kronor, alltså sammanlagt 9,500 kronor. Men det återstår ändå över 36,000 kronor, som han själv uppbär. Enligt sin instruktion är han skyldig att avlöna ett ämbetsbiträde, om domkapitlet finner det nödigt. Men järnvägsprästen, som enligt kungl. brevet angående befattningen ifråga, icke skulle få tjänstgöra i Kiruna, har domkapitlet förordnat såsom ämbetsbiträde åt kyrkoherden. Därigenom har domkapitlet erkänt, att behovet av en ytterligare prästman där uppe icke är så synnerligen stort.

Det förhåller sig alltså på det sättet att i dessa församlingar, Juckasjärvi församling och Vittangi kapellförsamling, finnas en ordinarie präst i Vittangi, två ordinarie präster i Kiruna och dessutom denna järnvägspräst, varför jag icke kan finna, att när vi hava fyra ordinarie prästmän inom Juckasjärvi pastorat det där göres behov av någon ytterligare prästerlig tjänst varken i form av kontraktsadjunktur eller någon annan.

Vad beträffar själavården, är min erfarenhet, att dessa kontraktsadjunkter i allmänhet äro nykomna präster. Då de bliva förordnade till kontraktsadjunkter, äro de mycket litet inne i förhållandena. De kunna icke finska språket stort mera, än att de kunna något så när läsa innantill en förut skriven predikan. Då förstår man, huru mycket dessa präster kunna meddela sig

Ang. extra
prästmän i
Norrbottens
fjällbygder.
(Forts.)

med befolkningen på dess eget språk. De känna icke folkets religiösa riktning, och detta har medfört, att dessa adjunkter äro fullständigt isolerade och icke kunna utöva någon församlingsvård. De kunna möjligen hålla nattvardsläsning här och där, men någon församlings- eller själavård kunna de icke utöva.

Vad angår den saken, att de skulle utbreda svenska språket, är detta av nyss anförda skäl lika omöjligt. Först när de lärt sig finska språket, kunna de uträtta något, och då bliva de i allmänhet ordinarie på andra håll. Dessa adjunkter äro intet annat än en skola att lära sig finska språket för att sedan vinna ordinarie anställning, inom finsktalande församling.

Vidare äro de som sagt obekanta med folkets religiösa riktning och detta gäller i allmänhet även de ordinarie prästmännen. Det finnes icke mer än en enda präst bland Tornedalens finsktalande befolkning, som sympatiserar med och förstår laestadianismen, och det är denna enda prästman, som folket besöker och ähör. De övriga äro fullständigt isolerade.

På dessa grunder vågar jag påstå, att från församlingarnas sida gör sig icke något behov av dessa adjunkter gällande, och jag ber, herr talman, att på av mig nu anförda skäl få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr J es p e r s o n : Herr talman, mina herrar! Herr Rydén har redan upplyst kammaren om, att jag samtidigt som han besökte dessa trakter under förra året och att vi också då kommo att träffa på en prästman, bördig från Skåne, kontraktsadjunkten Westesson. Jag fick en annan uppfattning än herr Rydén om den verksamhet denne hade sig ålagd däruppe. Enligt min mening utövade han ett synnerligen gynnsamt inflytande på befolkningen från svensk synpunkt sett. Herr Rydén påstod, att han så förfinskats, att han icke kunde tala skånska, men det bestrider jag på det bestämdaste. Han talade mycket god skånska. Visserligen bröt han på finska, men det är ganska naturligt, då han ju varit alldeles nödsakad att lära sig finska språket för att kunna predika för dem, som endast tala detta språk.

Denne präst berättade åtskilligt från sin verksamhet, bland annat, att han under två å tre månader i början av året levde nomadens liv i fjällbygderna, varvid han besökte den nomadiserade befolkningen och meddelade undervisning och besörjde dess själavård. Jag undrar hur herr Stenudd vill, att denna uppgift skall skötas av den ordinarie prästen. Menar han, att denne skall resa från sin bostad och vara borta en å två månader i sträck för att kunna utöva denna verksamhet, såsom den borde utövas. Jag frågade även lärarna vid Matarengi folkhögskola, om dessa prästmäns verksamhet vore av någon betydelse, och de betonade enstämigt, att den har en alldeles ofantlig betydelse från svensk kulturell synpunkt sett, och de förklarade även, att denne unge prästman, som jag talat om, var mycket

uppburen av befolkningen, så att det skulle vara till mycket stor avsaknad för dem att bliva av med honom. Detta talar ju för behovet av dessa kontraktsadjunkter, och jag ber därför att få, i likhet med flere föregående talare, yrka bifall till reservationen.

*Ang. extra
prästmän i
Norrbottens
sinnbygder.
(Forts.)*

Herr Hellberg i Lycksele: Endast ett par ord. Någon torde till äventyrs anse, att jag såsom representant för övre Norrland — i stort sett torde förhållandena i Västerbottens och Norrbottens lappmarker vara ungefär desamma — här skulle ställa mig på Kungl. Maj:ts förslag. Att jag icke så gjort, är av samma skäl, som förut anförts av herrar Carl Persson och Rydén, och vilka jag icke vill upprepa.

Jag skall emellertid be att få erinra om, att det upplysts här, att efter den nya löneregleringen kommer det att bli stort tillskott av präster i dessa trakter, varigenom deras tjänstgöringsområden komma att betydligt förminska. Reservanten på den avdelning, som behandlat denna fråga, upplyste inom utskottet, att det efter den nya löneregleringen kommer att finnas 16 präster på 40,000 invånare, alltså en präst på 2,500 invånare. Jag anser, att detta är långt ifrån ogynnsamt. I Lycksele i Västerbottens län hava vi två präster på 8,000 invånare, och i Åsele och Vilhelmina är förhållandet ungefär detsamma. Därför anser jag, att de förhållanden, som sedermera inträda, komma att i detta avseende ställa sig icke så ogynnsamt som hittills från vissa håll framhållits.

Min ställning är kort och gott den, att jag anser, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle bliva ett föregripande, eftersom löneregleringen för Pajala och Tärändö utlöper redan 1916. Vidare har saken en provisorisk karaktär och för det tredje är det sanning, som här sagts, att om en ny prästerlig befattning skulle inrättas, kommer det sedermera antagligen att bli så gott som omöjligt att få bort den. Därpå finnes exempel förut.

På dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rydén: Blott ett par ord! Jag skall icke taga upp en stor debatt om, huruvida prästen i Över-Torneå talade skånska eller finska. Jag vill bara konstatera, att även herr Jesperson medgav, att han hade en stark finsk brytning. Bli det icke ändå, mina herrar, ett bra märkligt tungomål, denna skånska med finsk brytning, som han kommer att utbreda bland de finsktalande i Tornedalen?

Herr Stenudd: Den föregående ärade talaren frågade, om jag ansåg det tillbörligt, att den ordinarie prästen i församlingen reste ifrån sin expedition och vore borta ett par månader. Härtill vill jag svara, att avstånden visserligen äro stora, men dock icke större, än att kyrkoherden på en vecka hinner fara igenom hela sin församling, åtminstone på två veckor. Om

Ang. extra
prästmän i
Norrbottens
finnbygder.
(Forts.)

kyrkoherdarna företoge någon resa inom sina församlingar då och då, skulle detta vara välgörande för dem själva och kanske även för församlingarna. Men för detta ändamål behöva de icke inställa expeditionen eller stänga den. Nu är det emellertid så, att kyrkoherdarna, framför allt de som äro folkskoleinspektörer, måste, om också icke stänga expeditionen, dock lämna sin tjänst, kanske för en längre tid, för att fullgöra inspektionskallet och även andra kall. Kunna de för dessa ändamål lämna sin tjänst för lång tid, så måtte de väl också kunna lämna expeditionen för några dagar för att besöka olika delar av sina församlingar.

Jag vill nu säga, att jag är mycket glad, om riksdagen visar uppmärksamhet mot och vill göra uppoffringar för det övre Norrland, enkannerligen de finska bygderna, men jag kan icke finna, att det är lämpligt eller lyckligt, att uppoffringar göras på sådant sätt, att de icke lända dem, de avse, till största möjliga nytta. Jag tror också, att riksdagens offervilja kommer att även vid denna riksdag ställas på ganska hårda prov, framför allt när den kungl. propositionen angående folkskoleinspektionen framlägges.

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den vid punkten avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 28:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid punkten avgivna reservationen.

Voteringen utvisade 136 ja mot 51 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Ang. anslag
för bekäm-
pande av
mormonvärv-
ningen.

Punkten 29, angående anslag för bekämpande av mormonvärvningen.

I enlighet med vad Kungl. Maj:t i punkten 29 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen, hemställde utskottet, att riksdagen

mätte för motarbetande genom offentligt upplysningsarbete av den i Sverige bedrivna mormonvärvningen anvisa på extra stat för år 1915 ett anslag av 4,000 kronor.

*Ang. anslag
för bekäm-
pande av
mormonvär-
ningen.*

(Forts.)

Reservation hade dock avgivits av herrar *A. C. Lindblad, Rydén, Lindberg, Eriksson* i Grängesberg och *Jansson* i Falun, som yrkat, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag icke mätte av riksdagen bifallas.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade:

Herr Rydén: Herr talman, jag har vid denna punkt tillsammans med några kamrater avgivit en reservation, i vilken vi hemställa om avslag på utskottets hemställan och på Kungl. Maj:ts i ärendet gjorda framställning. Jag skall icke här för min del lägga grunden till eller framkalla en vidlyftig debatt uti denna fråga. Jag vill bara i korthet angiva skälen för ett avslagsyrkande. Redan ifrån början, såsom var och en torde erinra sig, när denna fråga först behandlades, har jag ställt mig synnerligen tveksam i fråga om lämpligheten av detta anslag och det resultat, som skulle kunna vinnas med detsamma. Jag har sedermera av vad som anförts angående denna fråga icke på något sätt blivit övertygad om att jag hade orätt uti min första uppfattning. Och jag vill hänvisa till att för hela detta anslags fortsatta utgående finnes det ingen annan motivering än den som står på sid. 38 uti januari-propositionen:

»På förfrågan har domkapitlet meddelat, att ifrågavarande verksamhet, varemot anmärkning hos domkapitlet icke förekommit, enligt domkapitlets uppfattning varit till sådant gagn, att anslag för dess fortsättande under år 1915 borde av Riksdagen äskas».

Jag minnes knappt, att jag någonsin sett, att ett anslag, som förelagts riksdagen, varit så utomordentligt svagt och vagt motiverat som detta anslag; och då jag för min del icke vill vara med om att lämna min medverkan till detta anslags fortsatta utgående, har jag avgivit min reservation och yrkar avslag på utskottets hemställan.

Herr Hellberg: Herr talman! Jag vill i likhet med den föregående ärade talaren icke giva anledning till någon längre debatt, men kan icke underlåta att säga ett par ord. Då denna fråga förra gången var före i riksdagen, röstade jag för bifall till anslaget; och detta berodde därpå, att jag upplystes om, att det bedrevs ett energiskt, ett agitatoriskt arbete för denna sak. Det upplystes, att det fanns icke mindre än 60 å 70 agenter, som värvade för utvandring av i synnerhet kvinnor till Utah. Det upplystes också, att under de första åtta månaderna av år 1905 det var över femhundra unga kvinnor, som begivit sig till

Ang. anslag
för bekäm-
pande av
mormonvärv-
ningen.
(Forts.)

Utah, där månggifte existerar. Föreningen »Vaksamhet», som bekämpar den s. k. vita slavhandeln, skrev redan 1907 till dåvarande regeringen; och alla som sedermera hördes i saken, emigrationsutredningen, Allmänna svenska prästföreningen, Kyrkomötet, alla erkänna de, att det bedrivs en omfattande, en energisk, en väl organiserad propaganda. Bedrägliga syften och bedrägliga framställningar göras gällande. Det är i själva verket en förtäckt emigrantvärvning, ja, rent ut sagt en vit slavhandel, som här är fråga om. Ifrån Amerika upplystes det om att mormonsamfundet endast till namnet är en religiös sekt och att den i stället blott tjänar sina ledares matriella intressen. Det är bekant, att månggifte alltjämt florerar i Utah, där det finnes omkring 25,000 svenskar. De mycket ivriga framställningarna mot denna propaganda resulterade slutligen däri, att 1912 års Riksdag beviljade medel för bekämpande av mormonverksamheten här i landet under två år, varjämte det beslöts, att en uppsats skulle införas i almanackan. Det var sålunda ett dubbel upplysningsarbete, som då beslöts.

Nu vilja reservanterna icke vara med om detta anslag längre, därför att »något i förhållande till de beviljade anslagens storlek motsvarande resultat icke kan sägas hava ernåtts». Ja, huru veta de det, om jag får fråga? Om nu för övrigt några så märkbara resultat ännu icke framkommit, beror det väl därpå, att anslaget utgått under så kort tid, att man icke skäligen kan begära, att så kunnat ske. Almanackan med dess uppsats är ju bra, men vi anse också, att den andra verksamheten är bra. Alla medel behövas här. Jag skall be, att ur en tidningsuppsats, som stöd inne för två år sedan, då denna fråga var före, uppläsa ett litet utdrag, mycket kort, endast fem å sex rader — jag skall icke draga det hela —: »Att huvudkvarteret i Stockholm även förmedlar respengar för vackra men fattiga svenska flickor, det veta vi med säkerhet och regeringen har säkra bevis därför. När därför en mormon önskar en tillökning i sitt harem, behöver han blott att rekvirera en flicka från Sverige, som agenterna villigt sända honom. Naturligtvis mot kontant erkänsla. Detta är vit slavhandel, som i och för sig borde vara nog att ur riket inom 48 timmar utvisa alla mormonger».

Inom utskottet upplyste en representant ifrån Örebro län, hurusom en polisundersökning för några månader sedan där hållits med ett par mormonger, som farit fram i trakten därstädes. Skola vi nu bryta av denna verksamhet? Nej, det skola vi icke enligt mitt förmenande, då vi veta, att något bör göras och då det talas om agenternas finurlighet, huru de fara fram med osanning och bland annat säga, att månggifte icke existerar i Utah. Ja, avslå vi detta, då är det fråga, om icke andra kamraren ger ett slags medhåll åt mormonagitationen. Det vill jag, herr talmän, icke vara med om, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. anslag
för bekäm-
pande av
mormonvärv-
ningen.
(Forts.)*

Herr Ingvarson: Jag skall icke här inlåta mig på något meningsutbytte rörande mormonernas värvningar. Jag delar i mångt och mycket den uppfattning, som man nyss givit uttryck åt; men däremot kan jag under inga förhållanden vara med om att bevilja det anslag för en särskilt för ändamålet anställd prästman, som här är tal om. Herr Hellberg satte ifråga, huru det skulle gestalta sig, om Riksdagen genom att neka detta anslag nu skulle avbryta den nyligen påbörjade verksamheten. Mina herrar, den verksamheten är delvis — för övrigt i ganska stor utsträckning — redan avbruten av andra skäl. Den prästman, som här är tal om, är nämligen sedan den 1 maj innevarande år fast anställd som pastor i Hudiksvalls stad med fast lön och kan sålunda under inga förhållanden ägna sig åt det uppdrag, riksdagen här har avsett, på det sätt, man naturligtvis förutsätter, om anslaget skall beviljas. De av herrarna, som deltog i den debatt, som här fördes år 1912, minnas alla väl den motivering, som anfördes. Jag tillåter mig erinra därom. Bland de talare, som den gången särdeles varmt tillstyrkte bifall till anslaget, befanns exempelvis herr Nilson i Örebro, som bland skälen för sitt bifallsyrkande bland annat anförde, att den prästman, det här vore tal om, är synnerligen lämplig, och herr Lindman, vilken sade, att han hölle före, att det vore till stor skada om den verksamhet, som på detta sätt påbörjats av denna prästman, vilken vore väl bekant bland mormonerna, skulle helt plötsligt avbrytas. Och den dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet synes i sitt anförande utgå ifrån just samma synpunkt, att på grund av denna prästmans särskilda kvalifikationer förorda bifall till anslaget; och detta torde också ha varit det mest vägande skälet för att riksdagen överhuvudtaget beviljade detsamma.

Nu gestaltar det sig emellertid, såsom herr Rydén nyss anförde, så, att domkapitlet icke mottagit några anmärkningar rörande hans verksamhet. Det är nog riktigt. Men det hindrar icke att denna man i rätt stor utsträckning tjänstgjort såsom vikarie för annan prästman i Hudiksvall — åtminstone under någon del av den sedan dess förflutna tiden. Det är också betecknande, att statsutskottet stöder sitt yrkande på så svaga skäl, då det säger: »Beträffande det i sådant hänseende med statsunderstöd bedrivna upplysningsarbete torde visserligen icke kunna sägas, att några mera märkbara resultat av detsamma hittills framkommit». Nej, det torde näppeligen kunna sägas, och det är uppenbart, att, då den ifrågasatte prästmannen nu är fast anställd i statskyrkan, blir resultatet naturligtvis hädanefter ännu mindre.

På dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindberg: Min uppmärksamhet har blivit fäst vid att någon sjunde klassens högertidning använt vår reservation i denna fråga för att komma med det påståendet, att socialdemokraterna i riksdagen sympatiserade med mormonvärvningen. För att möjligtvis — jag har, herr talman, icke någon starka-

Ang. anslag
för bekäm-
pande av
mormonvärv-
ningen.

(Forts.)

re tilltro till att jag skall lyckas, men jag skall göra vad jag kan — redan nu skingra en sådan uppfattning ber jag att få säga, att jag till alla delar har haft precis samma uppfattning i denna sak, som herr Rydén. Redan ifrån början, då detta anslag begärdes, har jag röstat emot detta, icke därför att jag sympatiserar med mormonvärvningen, utan därför att jag tror, att detta anslag icke räcker till för att hindra mormonvärvning. Det är min absoluta övertygelse, att denna prästman — han må vara i besittning av vilka egenskaper som helst och har tiden till sitt fullständiga förfogande — icke kan räcka till för hela landet, därest mormonvärvningen är av den omfattning, som det framgår av vissa yttranden att den skulle vara. Det behöves tillgripas kraftigare medel för att förhindra den pågående värvningen och den vita slavhandeln, som det talas om.

Jag skall be att få säga att min uppfattning i denna sak är, att den motion, som herr Lindman väckte vid förra riksdagen och nu återupprepat, sympatiserar jag mycket mera med. Den går helt enkelt ut på att köra ut packet ur landet, ifall det skulle anses behöfligt; och jag tror, att detta är det enda medel, som är verksamt.

På grund av dessa mina åsikter skall jag be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Med anledning av vad herr Ingvarson nyss yttrade, skall jag tillåta mig meddela, att, såvitt jag kunnat uppfatta saken, varken inom statsutskottet in pleno eller på den avdelning av statsutskottet som behandlat denna fråga, sådana upplysningar lämnats, som givit vid handen, att pastor Åslev varit förhindrad att längre fullgöra ifrågasvarande uppdrag. Jag måste sålunda förutsätta, antingen att han icke är förhindrad eller också att man anser, att en sådan verksamhet, som det här gäller, icke ovillkorligen och uteslutande skall vara bunden vid en enda person, att det inte skall finnas mer än en enda person i landet, som skulle besitta den kapaciteten att kunna utföra detta uppdrag. Det är visserligen sant, att det i den förra debatten angående denna fråga från flera håll uttalades en stor tillfredsställelse med att man genast kunde peka på den lämpligaste personen, men jag tror icke — bestämt kan jag icke påstå det, ty jag har inte tillgång för ögonblicket till protokollet — att det från något håll sades, att detta var den enda person, som för detta ändamål kunde användas. Och av statsutskottets kläm torde framgå, att man ingalunda äskat detta anslag med speciellt åberopande av pastor Åslev, utan anslaget har begärts för bekämpande av mormonpropagandan inom landet.

Herr Lindberg utgick från att anslaget i alla fall var för litet och som *en* person icke skulle kunna uträtta tillräckligt i saken, borde man inte göra någonting alls. Jag tror, att det är bra, att man gör så mycket i detta avseende som kan uträttas,

och jag tror för övrigt inte, att herr Lindberg skulle gå med, om man, just därför att det är för litet med en person, ifrågasatte att höja anslaget och sätta till flera. Jag tror därför det är klokast att hålla sig inom den begränsning som Kungl. Maj:t ifrågasatt och som av statsutskottet tillstyrkts.

Såsom av herr Hellberg nyss framhölls, har ju riksdagen under några föregående år lämnat anslag till motarbetande av denna mormonpropaganda. Sålunda lämnades för 1913 ett anslag på 8,000 kronor, och för 1914 beräknades behovet till 4,000 kronor. Då emellertid besparingar kunnat göras på anslaget för 1913, inskränktes anslaget 1914 till 2,000 kronor. Det är sålunda 10,000 kronor, som hittills beviljats för ändamålet. Det är nog, som herr Hellberg sade, för tidigt att nu begära några stora resultat av dessa två års verksamhet, men att några resultat i alla fall nåtts, därpå tyder det förhållandet, att äskandet förnyats, och det framgår även av de uppgifter som här lämnats. För min del har jag den uppfattningen, att om man nu skulle avbryta detta motarbetande av mormonpropagandan, man närmast skulle kunna säga, att de tidigare lämnade anslagen blivit till stor del bortkastade, då man icke fortsatt, tills de skulle kunnat bära frukt.

Till vad herr Hellberg här anfört angående den fara, som ligger i den propaganda, som på detta område bedrivs inom vårt land, och till vad han uttalat angående att här verkligen existerar en organisation, skall jag be att få lämna några upplysningar, som benäget ha blivit ställda till min disposition. Det är en avskrift av en till Konungens befallningshavande i Örebro län ingiven anmälan av stadsfiskalen i Örebro med anledning av utav honom anställt förhör med en mormonagent. Jag skall inte plåga kammaren med uppläsandet av hela skrivelsen, men jag skulle vilja tillåta mig att därur göra några utdrag.

Denna mormonagent meddelade vid detta tillfälle, att han innehade graden såsom Elder i samfundet, till vilkens åliggande det hör att på befallning gå ut att missionera utom samfundets territorium.

Den 23 oktober 1913 lämnade han Utah efter att ha fått en särskild fullmakt av presidenten och minneslistor över hur en missionär bör förhålla sig. Den 18 november ankom han till Stockholm, där han slöt sig till därvarande trosförvanter. Missionerandet består däri, att vederbörande gå omkring i husen, där de utdela samfundets religiösa skrifter och där de för övrigt tala om sin religion och om förhållandena i Utah.

Han verkar här tillsammans med en annan missionär. För hela Sverigemissionen står en missionspresident i Stockholm, och landet är delat i fem distrikt med var sin konferenspresident; han känner endast sin egen konferenspresident i Stockholm. Han vet icke, huru länge han skall stanna i Örebro; hans distrikt är hela Örebro län, och han är ofta ute på resor å landsbygden.

Varje vecka skall varje missionär avge rapport till sin kon-

*Ang. anslag
för bekäm-
pande av
mormonvärv-
ningen.*

(Forts.)

Ang. anslag
för bekäm-
pande av
mormonvärv-
ningen.

(Forts.)

ferenspresident om vad han gjort med uppgift om besökta platser, verkställda dop; om någon omvänd skulle avresa till Utah eller flytta från en plats i landet eller möjligen till annat land, skall detta uppgivas. Fullständig bokföring föres över alla tillhörande kyrkan.

Kammaren behagade av denna officiella redogörelse finna, att här i vårt land existerar en fullständigt organiserad rörelse på detta område, och jag tror verkligen man bör draga i betänkande att nu icke fortsätta motarbetandet av denna sig allt mera utbredande och allt starkare växande organisation.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Lundström i Göteborg: Herr talman! Jag skall tack-
samt be att få understryka det av herr Lindberg givna löftet, att när herr Lindmans motion, i vilken många av kammarens ledamö-
ter, däribland även jag, instämt, kommer före, han då skall ge oss sin värdefulla hjälp. Han torde till dess ha ett ganska stort arbetsfält i att missionera bland sina partivänner, ty jag har åtminstone den erfarenheten, att när vi i fjol inom konstitutionsutskottet i långt mildare och försyntare ord än dem han nu använde försökte driva fram samma åsikter, stötte vi på ett kompakt och enhälligt motstånd just från herr Lindbergs partivänner.

Dessutom skall jag be att få säga, att hur mycket jag än håller på detta medel att driva ut mormonagenterna ur Sverige, anser jag det likväl vara ett medel, som endast är verksamt till hälften, ty vi kunna icke driva ut ur Sverige andra än dem, som äro utländska statsborgare, men det finnes en stor mängd svenska statsborgare, som syssla med samma trevliga hantering, och dem måste vi bekämpa på annat sätt än genom utvisning.

Jag skall vidare be att få vända mig mot en ärad talare på Blekingebänken, som betonade, att detta anslag icke kunde användas, därför att den person, som det gällde och som hittills skött denna verksamhet, nu fått fast anställning. Men det är väl alldeles klart, att en person inte kan underlåta att söka och mottaga en fast anställning, därför att han har en varje år på riksdagens beslut beroende anställning av annan art. Men att därför hans verksamhet i detta avseende skulle behöva avbrytas, förefaller mig litet egendomligt att höra i en kammare, där jag runt omkring mig ser så många medlemmar, som för politiskt eller annat arbete i statens tjänst ha tjänstledighet från sina offentliga innehavande befattningar. Det förefaller mig nästan vara att tala om rep i hängd mans hus, när man kommer med sådana skäl beträffande denne prästman, som att han nu skulle vara ordinarie.

Slutligen skall jag be att få säga gent emot herr Rydén beträffande den kritik han gav av motiveringen för detta anslag — vilken kritik jag visserligen antar kommer att bemötas av dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, som ju är medlem av denna kammare — att det förefaller mig vara ytterst vanligt, att

när det är fråga om samma anslag, som äskas på nytt ett år, man endast anför som motivering, att den myndighet, som närmast har uppseende över den verksamhet det gäller, finner anslaget vara behöfligt och fortfarande böra utgå.

*Ang. anslag
för bekämpande av
mormonvervningen.*

(Forts.)

Jag skall på dessa grunder, herr talman, och under återopande av de redan anförda skälen i denna sak, både vid denna och vid föregående debatter — vi torde för övrigt få ännu en debatt vid denna riksdag i saken — under återopande av alla dessa skäl, varför man måste anse, att det är nödvändigt för oss att så mycket som möjligt motverka den ytterst fördärvbringande mormonverksamheten, be att få yrka bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i denna debatt, men herr Ekmans anförande föranledde mig till att säga några ord. Han återopade skäl, som kommo mig att känna mig ännu fastare än förut i min åsikt, att man bör avslå detta anslagsyrkande. När man förr begärt detta anslag, har nämligen motiveringen därför varit, att denne ifrågavarande person skulle vara synnerligen lämplig för detta uppdrag. Det skulle vara sällsynt att finna en person, som hade den eminenta förmågan att kunna motarbeta mormonismen, som just denne man hade. Detta skulle man ju också kunna säga är ett rätt plausibelt skäl i visst fall. Men nu anfördes en annan motivering från herr Ekmans sida, då han sade, att om inte herr Åslev vore ledig och kunde arbeta härpå, finnes det väl alltid någon annan. Därutav framgår, att man tycks vilja göra detta anslag permanent, ett anslag, som kanske till och med skulle komma att ökas, så att när man nu har 4,000 kronor i år, det senare skulle kunna bli måhända 8,000 och så ökas undan för undan. Detta är en utveckling, som jag emellertid bestämt måste inlägga min gensaga emot.

Emellertid är det icke av detta skäl jag gått med på avslagsyrkandet, utan det är därför, att jag inte kan finna, att en prästman kan uträtta något egentligt emot mormonverksamheten, ifråga om vilken även jag till fullo kan gå med på det berättigade klander, som åtminstone från visst håll har framställts mot denna verksamhet. Jag tror emellertid, att det finnes en del överdrifter även i fråga om klandret på detta område liksom på andra. Det är möjligt, att dessa människor hemma i sitt land äro svarta figurer, men jag tror också, att man gjort dem något svartare än de i verkligheten äro. Jag har hört berättelser därifrån, som i alla fall visa, att även dessa kunna visa lika vid social barmhärtighetskänsla mot fattiga och nödlidande som många kristna här hemma. Och om det också, som jag tror, är riktigt att bekämpa dem, tror jag likväl, att de verkligen gjorts svartare än de äro.

Vilka är det, som i allmänhet låta värva sig av dessa agenter? Ja, inte är det i allt fall några framstående eller upp-

Ang. anslag
för bekäm-
pande av
mormonvärv-
ningen.

(Forts.)

lysta medborgare. Det är i allmänhet tjänsteflickor och andra personer, som kanhända inte följt med förhållandena och tingen så mycket utan som lätt kunna fångas av dessa agents inställsamma tal. Vid sådant förhållande förefaller det mig, att den enda väg, som är verkligt effektiv, när det gäller att bekämpa mormonismen, är att sprida verklig folkupplysning ut över landet.

Jag kan sålunda icke heller riktigt dela den uppfattning, som min partivän Lindberg förde fram, att den enda effektiva vägen vore att visa ut dem ur landet. Kanhända en och annan av dessa agenter är av den art, att man bör ge honom respass, men i övrigt tror jag, att den vägen också är ineffektiv.

Om man ser efter, vilka de personer äro, som låta fånga sig av mormonismen, tro herrarne, att de hava förtroende för denne prästman? Den enda förutsättningen för att han skulle kunna göra nytta, vore väl, att folk trodde på hans ord. Men när det nu finnes över 3,000 präster i Sverige, som känna till dessa förhållanden och som ha möjlighet att påverka församlingsborna i olika riktningar, och de ändå icke kunna ha förmågan att övertyga sina församlingsbor om det orätta i mormonismens läror, tro ni då, att det skulle lyckas en främmande präst, som folket inte känner, att övertyga dem, ifall han komme och sade: »vad de där agenterna säga är lögn, det är inte sant». Nej, det går inte, ty de, som tro på mormonismen, tro inte på prästen, hans predikan är död för dem. Det är faktiskt så, mina herrar, ty de, som övergå till mormonismen känna naturligtvis sitt religiösa behov tillfredsställt av denna rörelse, en tillfredsställelse, som den lutherska kyrkan och den lutherska prästen inte kan ge dem.

Jag kan inte inse, att det är någon nytta med detta anslag, och därför har jag slutit mig till reservanternas och yrkat avslag på denna framställning.

Herr Rydén: Jag vill fästa herr Lundströms i Göteborg uppmärksamhet därpå, att min uppfattning icke på något sätt vederlagts, när jag sade, att motiveringen för ett yrkande på bifall till detta anslag är synnerligen svag. Jag tillåter mig säga: jag minnes knappt, att jag sett en motivering för ett anslag, kring vilket strid stått, som varit så svag som denna. Ty det är naturligtvis riktigt, såsom herr Lundström yttrade, att när det gäller ett anslag, som förut funnits och utgått under många år, brukar Kungl. Maj:t framlägga det på nytt utan längre motivering; och det är ju också bekvämast att icke behöva skriva någon längre historia om ett sådant. Men här gäller det ett anslag, om vilket strid stod i riksdagen den gång, när det kom till; både statsutskottet och riksdagen uttalade nämligen den yttersta tvekan, när det första gången beviljades. Jag var nu för min del övertygad om, att en utförligare motive-

ring för anslaget skulle framläggas, men någon sådan finnes emellertid icke, som sagt, vare sig i propositionen eller i de handlingar, som ställts till statsutskottets förfogande.

*Ang. anslag
för bekäm-
pande av
mormonvärv-
ningen.*

(Forts.)

Jag hade aldrig trott, att det skulle bli så lång debatt om denna fråga, och därför ville jag icke gå så djupt in i ämnet, när jag här först yttrade mig. Vad herr Hellberg och statsutskottets vice ordförande herr Ekman här anfört, har ju icke den ringaste beviskraft i fråga om detta anslag. De ha talat om, att det har bedrivits mormonpropaganda i landet. Ja, det är ingen, som bestrider, och det är icke heller någon, som bestrider önskvärdheten av, att mormonpropagandan motarbetas. Jag har själv en gång, det kan ju sägas här, givit ett uppslag inom statsutskottet i sådant syfte, då jag nämligen föreslog, att man skulle i almanackan intaga en uppsats rörande denna sak, så att den stora svenska allmänheten, som verkligen läser de uppsatser, som finnas i almanackan, kunde få upplysning därom. Denna uppsats har nu kommit till stånd, och jag tror, att den betyder ofantligt mycket mera, än om ett dussintal präster komma att fara land och rike runt och tala i denna fråga.

Vad striden här står om är denne pastor Åslev, som här omnämns — det skola vi icke fördölja. Statsutskottets vice ordförande sade, att detta anslag icke vore knutet vid någon viss person. Jag vill då emellertid fråga: minns icke herr Ekman, när vi diskuterade denna fråga förra gången? Anslaget beviljades ju 1912 därför, att vi hade denne utomordentlige man; han hade varit i Utah och hade där studerat mormonismen. På grund av sin speciella kännedom om mormonismen och på grund av att han varit därute, skulle han emellertid med sin särskilda auktoritet uppträda och med framgång övertyga folk. Anslaget är knutet vid hans namn, och det tjänar ingenting till, att här krumbukta på den punkten, utan i och med detsamma som man icke beviljar anslaget med tanke på honom, så måste man visa fram, att det finnes en annan prästman, som varit därute och som är lika illa anskreven hos mormonerna som Åslev.

Jag vill nu icke säga mer, än jag kan stå för, därför säger jag nu icke direkt ut vad jag i denna sak tänker, men om jag kommer tillbaka till riksdagen, blir nog tillfälle därtill. Men så mycket vill jag dock säga, att jag har den bestämda övertygelsen, att dessa pengar äro utomordentligt illa använda ur den synpunkten, att man ger pengar åt en person, men icke får någon valuta med avseende å själva saken. Jag tror, att jag nog skall bli i stånd att i sinom tid framlägga bevis för riktigheten av denna min uppfattning. Jag vill nu icke yttra mera om denna sak, utan har blott denna gång velat säga detta för att ha min talan öppen för framtiden.

Herr Ingvarson: Herr talman, mina herrar! Med anledning av herr Ekmans yttrande, varav syntes framgå, att han i viss mån vore i tvivelsmål angående riktigheten av de uppgifter, jag här läm-

Ang. anslag
för bekäm-
pande av
mormonvärv-
ningen.

(Forts.)

nat, vill jag meddela, att jag erhållit uppgifterna i fråga dels muntligen och dels skriftligen och att det icke kan råda något som helst tvivel om, att de äro med verkliga förhållandet överensstämmande.

Då herr Ekman vidare syntes vilja sätta i fråga, huruvida man verkligen år 1912 hade beviljat detta anslag just med tanke på den här omnämnde personens befintlighet, vill jag endast erinra om, att detta framgår alldeles oförtydligt av protokollet från den debatt, som den gången fördes. Dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet motiverade anslaget med, att den föregående regeringen hade utanordnat ett visst belopp till denne prästman, och statsrådet hade sålunda ställts i den situationen, att han antingen skulle helt enkelt indraga denna anslagspost eller också ingå till riksdagen med begäran, att riksdagen ville lämna sitt bifall till beloppets utanordnande. Han valde då det senare alternativet, då han nämligen ansåg, att personen i fråga vore synnerligen lämplig för uppdraget, emedan han studerat förhållandena i utlandet, och från samma synpunkt utgingo även de övriga talare, som försvarade anslaget.

Nu ansåg herr Lundström beträffande de skäl, som jag här anfört, att det kunde i viss mån synas vara att tala om rep i hängd mans hus, när man anförde dessa skäl. Ja, det är möjligt, men jag vill likväl säga, att ifall en person är fast anställd som prästman i en stad och därjämte skall kunna hinna med att agitera emot ett halvt eller helt hundratal mormonapostlar runt om i Sverige, vilka apostlar, enligt vad som uppgavs år 1911, dagligen besöka cirka 500 hem i landet och där sprida sina skrifter, då måste denne person vara en alldeles osedvanlig 60-åring — prästmannen i fråga lär ju vara i bortåt den åldern.

Slutligen vill jag i fråga om själva saken i likhet med herr Rydén säga, att anslaget till pastor Åslev är en sak och bekämpandet av mormonpropagandan en annan sak. Jag ber att få erinra herrarna om en händelse, som helt nyligen inträffat. Det kom hit till landet en person i syfte att agitera för emigration till Australien. Huru gjorde man då? Jo, våra myndigheter, åtminstone en del av dem, sökte att genom pressen sprida upplysning till allmänheten om, huru förhållandena gestaltade sig där nere i Australien, och inte annat än vad jag har mig bekant, var detta förfaringssätt synnerligen verkamt. Varför icke även i detta fall anlita en liknande utväg? I det nyss omnämnda fallet gällde det att bekämpa en enda agent; här gäller det att bekämpa ett halft eller kanske ett helt hundratal agenter, men i detta fall vill man dock genom ett årsanslag å 4,000 kronor till en prästman, som dessutom har fast anställning å en viss plats, söka råda bot på missförhållandena. Detta synes mig verkligen vara en synnerligen opraktisk utväg, och jag vidhåller därför det yrkande, som jag förut tillåtit mig framställa.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Under denna debatt har från motståndarnas sida med en viss styrka gjorts gällande, att upplysningsarbete på detta område

är erforderligt, men från denna utgångspunkt, vilken jag för min del är villig acceptera, kan jag omöjligen komma till den slutsats, att då upplysningsarbete är erforderligt, skola vi draga in ett anslag, som just avser bedrivande av dylikt upplysningsarbete. Det synes mig icke vara den rätta och riktiga vägen att åstadkomma detta upplysningsarbete.

*Ang. anslag
för bekäm-
pande av
mormonvärv-
ningen.
(Forts.)*

Det förvånar mig också, att de ärade talarna ha en viss respekt för det upplysningsarbete, som bedrivs genom uppsatser, d. v. s. det skriftliga upplysningsarbetet, men däremot synas fullkomligt vilja underskatta det upplysningsarbete, som bedrivs genom det talade ordet, genom personlig propaganda gent emot denna mormonernas verksamhet. Det anslag, som här är fråga om, avser ju att på den vägen motarbeta mormonpropagandan. Då säger man: man har icke sett något resultat av detta arbete. Ja, jag skulle vilja fråga: hur är det möjligt att statistiskt framlägga resultatet av detta arbete? Jag skulle vilja säga till herr Rydén: kan herr Rydén framlägga ett statistiskt resultat av vad som åstadkommits genom den uppsats, som stått i almanackan och till vilken han, det medger jag ju, har en viss fadersrätt? Kan herr Rydén, jag upprepar verkligen frågan, statistiskt ådagalägga resultatet av denna uppsats på ifrågasvarande område? Jag tror icke, att det över huvud taget går för sig att statistiskt lägga fram resultatet av detta arbete, men det oaktat förutsätter jag icke, att i denna kammare skall finnas någon, som vill bestrida lämpligheten av att denna uppsats i almanackan har framkommit, och jag tror icke heller, att någon, på grund därav att man icke kan med siffror visa, att så och så många personer ha genom denna uppsats räddats ur mormonismens klor, vill säga, att uppsatsen har varit utan ändamål.

Det synes mig sålunda, att härvidlag gäller det att med de medel, som stå till buds, verkligen söka att bekämpa mormonvärvningen.

Det har nu sagts här, att den person, som hittills huvudsakligast bedrivit denna antimormonpropaganda, numera skulle vara förhindrad att ägna sig åt detta arbete. Enligt de upplysningar, som jag erhållit från mycket väl underrättat håll, förhåller det sig nu på det sättet, att den anställning, som pastor Aslev innehar, icke är en sådan anställning, att den utgör hinder för honom att i fortsättningen ägna sig åt denna verksamhet.

Jag ber, herr talman, att i anslutning till vad jag nu anfört få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr T o r g é n: Herr talman! I ett visst avseende synes det mig, som om utskottet och reservanterna vore av samma tanke. Utskottet säger här, att några mera märkbara resultat av den nu ifrågasvarande upplysningsverksamheten icke synas ha framkommit, och reservanterna säga, att något i förhållande till anslagens storlek motsvarande resultat icke kan sägas hava ernåtts, och en del av de talare, som här yttrat sig, ha slagit in just på samma tonart. Jag ber emellertid att

Ang. anslag
för bekäm-
pande av
mormonvärv-
ningen.
(Forts.)

i detta fall få framhålla, att resultatet av upplysningsarbetet på detta område kunna väl icke preciseras i siffror. Resultatet av denna verksamhet har väl huvudsakligen bestått däri, att mormonerna själva varit i vetskap om, att de här i landet ha en motståndare, som vore mäktig att bedöma deras handlingar. Och dessutom en annan sak: Just denna verksamhet ute i landet har kanske verkat därhän, att icke så många märkbara resultat behövt komma på papperet i och med att mormonistisk missionering minskat.

När ifrågavarande anslag första gången beviljades, torde man nog ha varit rätt så enig om behovet av att något gjordes för hindrande av mormonism. Det talades då även mycket om den skriftliga propagandan, men man ansåg, att den muntliga propagandan skulle komma att verka bättre. Med den kännedom jag för min del personligen hade om pastor Åslev, var jag livligt övertygad om, att han just var den lämplige mannen i detta fall, och jag tror, att det är tillräckligt, att såsom bevis för riktigheten härav åberopa just mormonerna själva. De ha nämligen sagt om pastor Åslev, att de i honom ha en av sina allra största och kraftigaste motståndare. Detta bevis torde väl, som sagt, få anses vara alldeles tillräckligt.

Nu har det sagts, att pastor Åslev måhända icke kan ha tillfälle till fortsatt bedrivande av upplysningsarbete på nu ifrågavarande område till följd av viss annan tjänst, som han nu har. Det har emellertid upplysts av herr Nilson i Örebro, att denna tjänst icke är av den omfattning, att han på grund av densamma behöver tagas ifrån detta upplysningsarbete. Jag vill för min del säga, att hans arbete hitintills har varit så pass gott, att det vore lyckligt om han finge fortsätta, och, för övrigt, även om vi skulle mista honom för detta arbete, så kan det ju tänkas, att det kan finnas andra, som kunna uppträda och taga vid på detta område, där pastor Åslev grundlagt början.

Efter de upplysningar, som herr Nilson lämnat, och med anledning av vad jag nu i övrigt anfört tillåter jag mig hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Lindberg: Herr talman! Detta lilla anslag, varom här är fråga, är ett exempel på sådana anslag, vilka lätt så att säga smyga sig in i våra statsutgifter tills att de omsider där bli bestående. Det är icke mer än två à tre år sedan denne prästman kom hit från Utah och befanns ha de egenskaper, som voro nödvändiga för att motarbeta mormonagitationen; och så fick han av Kungl. Maj:t och riksdagen ett anslag för denna sin verksamhet, och nu ett par tre år efteråt har detta anslag gått så in i vårt medvetande, att både statsutskottets vice ordförande och flera med honom ha fullständigt glömt, hur det en gång kom till, och anse att det i fortsättningen bör utgå, icke för personen, som det en gång i början var meningen, utan för hans verksamhet.

Här har av en föregående ärad talare, nämligen herr Nilson i Örebro, med instämmande i vår tankegång, att det bör vara en upplysningsverksamhet, som skall motarbeta denna mor-

monpropaganda, framstälts den frågan, om inte vi vilja vara med om denna upplysningsverksamhet, om vi icke tro, att det behöves medel till densamma, och herr Ekman frågade, huruvida jag ville vara med om ett högre anslag till denna verksamhet, när jag ansåg att dessa 4,000 kronor icke voro tillräckliga. Jag skall be att till detta få svara, att det är min uppriktiga mening, att dessa mormonagenter bli för dyra för vårt land. Jag skulle vilja fråga: ha vi icke andra medel att bekämpa mormonpropagandan i detta land än att bevilja ett särskilt anslag för en speciell verksamhet på detta område? Vi ha ju här i vårt land tusentals med kyrkor och tusentals med präster, och dessa senares skyldighet är att i kyrkorna förkunna den rena evangeliska läran, och dessutom ha de skyldighet att tillse, att inga irrläror smyga sig in bland vår befolkning. Kan icke deras arbete vara tillräckligt för vad som behöves på detta fält? Varför skall det vara så, att så fort som en särskild epidemi uppstår på det religiösa området, så skall man bevilja särskilda statsanslag för att motarbeta detta? Nere i våra Skånebygder ha vi ju gudskelov icke denna besvärlighet att dragas med; så vitt jag känner till är mormonismen, om icke alldeles okänd, likväl i mycket liten verksamhet i våra bygder, men från mina allra yngsta levnadsår har jag ett mycket livligt minne av hurusom, då i min födelsebygd pågick en dylik mormonernas agitationsverksamhet, den förhindrades av ett mycket kraftigt ingripande av just den prästman, som för tillfället fanns i dessa bygder. Han utlyste möten i församlingarna, där han på det allra kraftigaste uppträdde mot mormonagenterna, disputerade med dem och utlyste befolkningen om vilka faror, som ligga i anslutningen till mormonismen, och hans uppträdande tillsammans med ett kanske ännu kraftigare uppträdande från bönderna och deras drängar bidrog till att mormonagenterna försvunno från dessa bygder, och de ha sedermera aldrig visat sig där. Jag vill nu fråga: kan man icke använda dessa beprövade medel litet var stans i våra bygder; de kosta icke några 4,000 kronor.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Ekman: Herr talman! Jag ber att få säga några ord med anledning av de yttranden, som här från olika håll fällts rörande vad jag nyss nämnde om pastor Åslevs lämplighet för uppdraget i fråga och om han eventuellt skulle få anses såsom fullkomligt oersättlig. Det synes mig, som om de av herrarna, som upptagit mitt yttrande i detta avseende till bemötande, hade i någon mån förväxlat den verkliga orsaken till att man beträtt den väg, som statsutskottet här yrkar att man skall fortsätta på. Orsaken var väl icke, såsom nu från flera håll gjorts gällande, att man hade funnit pastor Åslev, utan orsaken var naturligtvis den, att här bedrivs en propaganda, som man ansåg nödvändigt att motarbeta. Såsom ett *ytterligare skäl* för vidtagande av

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 19. 3

*Ang. anslag
för bekäm-
pande av
mormonvärv-
ningen.
(Forts.)*

Ang. anslag
för bekäm-
pande av
mormonvärv-
ningen.
(Forts.)

åtgärder framhölls då, att man hade den tillfredsställelsen att även kunna ögonblickligen peka på en för ändamålet synnerligen lämplig person. Jag ber att få upprepa, vad jag sade förut, nämligen att, därför att man konstaterat behovet av denna propagandas motarbetande och att man vid det tillfället kunde utpeka den för ändamålet allra lämpligaste personen, därför har man väl icke sagt, att i och med att denna person eventuellt skulle bli hindrad från uppdraget, måste man avbryta all propaganda av detta slag. Man har väl icke sagt, att pastor Aslev var den enda man härvidlag hade att tillgå, även om man sagt, att han var den bäste.

Vad beträffar det som herr Lindberg yttrade, om att här vore ett exempel på, hurusom ett anslag smyger sig in i budgeten, och att man icke märker, huru det småningom blir bestående, så överensstämmer detta med vad jag nyss yttrade, om att jag tror att det vore oklokt att redan nu indraga anslaget för detta ändamål, innan man kan begära, att verksamheten skall ha hunnit visa, att några mera framstående resultat kunnat vinnas.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Lindman: Herr talman! Jag skall be att nu få yttra några ord, då jag själv avgivit en motion i denna fråga, vilken motion hänvisats till ett tillfälligt utskott. I denna motion har jag lämnat en ganska utförlig redogörelse för hela denna sak och påvisat den fara, som förefinnes för vårt land uti den sig alltmer utbredande mormonpropagandan. Nu förstår jag icke riktigt, hur man resonerar från deras sida, som ha en motsatt ståndpunkt. Man säger där, att naturligtvis bör denna propaganda motarbetas. Det är visserligen sant, att en talare, herr Eriksson, sade, att man skulle bekämpa mormonerna, men man finge icke göra dem svartare än de äro. Jag tror, att han menade, att man nog skall bekämpa mormonerna, men att man icke skall bekämpa dem alltför kraftigt. I stort sett vilja dock herrarna, att denna verksamhet skall bekämpas, när ni anse, att den kan verka skadlig.

Då gäller endast frågan: huru skall den bekämpas? I den av mig nyss omnämnda motionen har jag pekat på andra åtgärder, som kunna vidtagas för att på ett effektivt sätt nå målet. Jag har således talat om utvisningsmetoden. Den erinrar något om den metod, som herr Lindberg nyss talat om, fastän kanske i en annan form, för att få utländska mormonagenter utvisade från vårt land. Men så länge man icke kommit till några kraftigare åtgärder, vore det väl mer än olyckligt, om man nu skulle i riksdagen säga, att det sätt, varpå vi hittills ha bekämpat mormonverksamheten, nämligen genom skrifers spridning, genom artiklar och genom den verksamhet, som utövats av den här omnämnde prästmannen, icke längre skall tillämpas. Ty det tror jag mig kunna säga, att om denna verksamhet upphör, så kommer detta att tolkas som så, att nu ha de som äro mormonagenter rättighet att röra sig friare omkring, och de komma att få förnyad styrka i bedrivandet av sin

verksamhet, därför att i Sveriges riksdag har det sagts, att man skall upphöra med det sätt, varpå de hittills bekämpats.

Jag tror, som sagt, att något sådant vore synnerligen olyckligt. Jag vill nu icke alls förlänga denna debatt, då jag förmodar att det blir tillfälle att yttra sig i frågan, då den nyss omnämnda motionen förekommer till behandling här i kammaren, utan ber nu endast att få uttala som min mening, att det vore mycket olyckligt, om anslaget skulle vägras.

*Ang. anslag
för bekäm-
pande av
mormonvärv-
ningen.
(Forts.)*

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen i överensstämmelse med de därunder framkomna yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Då votering emellertid begärdes av herr Rydén, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i 29:de punkten av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid punkten avgivna reservationen.

Omröstningen utföll med 104 ja mot 74 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 30—34.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt .

Punkten 35.

Lades till handlingarna.

Punkterna 36—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40.

Lades till handlingarna.

Punkterna 41—46.

Utskottets framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkten 47.

Lades till handlingarna.

Punkterna 48—71.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 72.

Lades till handlingarna.

Punkterna 73—80.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Ang. en professur i statistik vid Lunds universitet.

Härefter föredrogs *punkten 81*, angående upprättande av en professur i statistik vid Lunds universitet.

Kungl. Maj:t hade under *punkten 81* av denna huvudtitel föreslagit riksdagen att i utgiftsstaten för universitetet i Lund, avdelningen A) Avlöningar m. m., Filosofiska fakulteten, uppföra en professur i statistik med enahanda avlöningsförmåner, som tillkomme universitetsprofessorer i allmänhet, och med skyldighet för tjänstens innehavare att vara underkastad de för dessa förmånens åtnjutande fastställda villkoren och bestämmelserna, ävensom att för ändamålet höja det ordinarie anslaget till universitetet i Lund med 7,500 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehått en inom andra kammaren av herr *Hallendorff* väckt motion, nr 78, däri föreslagits, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag om upprättande av en professur i statistik vid Lunds universitet med den ändring, att professurens läroområde bestämdes att utgöra nationalekonomi och statistik.

Utskottet hemställde,

a) att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas, och

b) att herr *Hallendorffs* ovanberörda motion ej heller måtte vinna riksdagens bifall.

Efter det *punkten* föredragits, gav herr talmannen på begäran ordet till:

Herr *Hallendorff*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Det är med en viss tvekan jag avbryter den snälltågsfart, varmed vi nu gå igenom åttonde huvudtiteln, men jag skall icke hålla på länge. Den fråga, det är tal om, är ju närmast frågan om upprättande av en professur vid universitetet i Lund, varigenom statistiken skulle skiljas från statskunskapen. Om lämplig-

heten och nödvändigheten härav har man icke haft några delade meningar, och det är mig ett stort nöje att konstatera det. Jag beklagar endast, att icke statsutskottet dragit ut konsekvenserna härav och endast tillstyrkt upprättandet av en ny professur, men då särskilt budgethänsyn förhindrat det, är detta ju något man kan böja sig för.

Ang. en professur i statistik vid Lunds universitet.
(Forts.)

I sammanhang härmed har kommit fram en annan sak, nämligen tvivelsmål om vad den nyupprättade professuren skulle omfatta. För min del får jag säga, att av den utredning, som förekommit under diskussionen vid universitetet i Lund, synes mig framgå, att meningarna icke varit deciderade i den riktning, som angives i propositionen, eller att professuren skulle omfatta ren statistik, d. v. s., om denne skall tagas på rent vetenskapligt sätt, egentligen matematisk statistik. Det har också av en fackman, nämligen professor Wicksell, i hans polemik erkänts, att kommer professuren icke att omfatta matematisk statistik, bör man lägga den tillsammans med nationalekonomien. Det är detta som jag tillåtit mig påpeka i min motion.

Nu förutsätter jag att såsom saken ligger kan jag icke för närvarande få kammaren eller riksdagen med på yrkandet i min motion, och under sådana omständigheter har jag icke annat att göra än att finna mig i vad statsutskottet förordat, under förhoppning likväl, att de synpunkter, som av mig framförts, skola under ärendets fortsatta behandling bliva beaktade.

Härpå yttrade

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Westman: Herr talman, mina herrar! Det är nu sju år sedan universitetet i Lund första gången gjorde framställning om beviljande av anslag till en särskild statistisk professur vid universitetet, och detta önskemål har sedan med åren allt mera tilltagit i styrka. Den nuvarande ordningen, enligt vilken statistiken är förenad med statskunskapen i samma professur, är icke tillfredsställande. Det har visat sig, att statistiken icke kan få det utrymme och den bearbetning, som den behöver. När nu Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att tillmötesgå universitetets önskan om inrättande i Lund av en ny professur i statistik, så stöder sig detta förslag icke blott på rent vetenskapliga utan ock på praktiska skäl. De förra, de rent vetenskapliga skälen, äro utförligt angivna i den utredning, som återfinnes i statsverkspropositionen. Jag skall därför inskränka mig till att i korthet erinra om de praktiska skälen.

Det statistiska arbete, som årligen verkställes för statens räkning, är som bekant synnerligen omfattande och därpå nedläggas stora, alltjämt växande kostnader. För att detta arbete skall bliva av verkligt värde fordras givetvis i första rummet, att det utföres av krafter, som erhållit tillbörlig utbildning och skolning. Det vore lätt att anföra exempel, som visa,

Ang. en professor i statistik vid Lands universitet.

(Forts.)

att till följd av bristande tillgång på sådana krafter statistiska utredningar, som utförts för statens räkning, blivit bristfälliga, ja måst göras om delvis eller helt och hållet, vilket förorsakat stora utgifter och mycken tidsutdräkt. Särskilt har det hänt kommittéer att sådana svårigheter uppstått vid det statistiska arbetet. Det vore därför enligt min mening ur statens synpunkt synnerligen fördelaktigt, om det bereddes ökade möjligheter att erhålla en god statistisk utbildning, vilket skulle ske genom bifall till Kungl. Maj:ts förslag i statsverkspropositionen. Så länge de studerande vid vårt sydliga universitet utestängas från erhållande av tillräcklig statistisk undervisning, kan organisationen av universitetets undervisning icke anses vara tillfredsställande.

Det är vidare ett mycket stort och påtagligt statsintresse, att de väldiga massor av statistiska utredningar och sammanställningar, som år från år hopas, verkligen bliva fullt tillgodogjorda och utnyttjade. Det är visserligen sant, att detta material i vidsträckt mån tillgodogöres vid arbetet inom administrationen och riksdagen, men det är givet, att det skulle bliva till mycket stort gagn, om man för bearbetandet av detta material kunde förvärva ytterligare en arbetskraft sådan man skulle erhålla i en ny professor i statistik. Tack vare sin vetenskapliga utbildning och de förhållanden, under vilka han skulle arbeta, kunde han med bättre översikt granska de använda metoderna och de synpunkter, ur vilka materialet samlats och sammanställt, och han hade tillfälle att se detaljerna i ett större sammanhang. Därmed hade han också större förutsättningar att upptäcka de problem, som ligga dolda i materialet, och lägga dem i dagen till diskussion och till erforderliga åtgärder.

För var och en, som känner förhållandena, torde det väl vara klart, att det verkligen borde vara god hushållning för staten att få ytterligare en arbetskraft till detta arbetes utförande. Om det sätt, varpå den nya föreslagna professurens omfattning och benämning böra bestämmas, ha i viss mån avvikande meningar, uttalats. Liksom så många andra vetenskaper har även statistiken ganska svävande gränser, och i detta som andra fall kommer det i hög grad att bero på vederbörande professors begåvning och på riktningen av hans intresse, vilket innehåll och vilken omfattning han förmår giva åt sin vetenskapliga verksamhet och åt sin professur sådan den kommer att existera i verkligheten. Blir en förtsklassig vetenskaplig kraft förvärvad för professuren, så kommer han — därom kan man vara förvissad — att giva statistiken den omfattning och det innehåll, som bäst äro ägnade att skänka goda vetenskapliga och praktiska resultat. Jag kan därför för min del icke betrakta de antydda skiljaktigheterna såsom varande av någon huvudsaklig betydelse.

Enligt min mening tala alltså starka skäl för bifall till

det i statsverkspropositionen framställda förslaget. Jag beklagar, att statsutskottet ansett sig böra avstyrka detsamma, och jag anser mig böra framhålla, att utskottets motivering har karaktären av en motivering för uppskov och att den icke synes lägga hinder i vägen för att snarast möjligt ånyo ett förslag framlägges om inrättande av en statistisk professur i Lund.

Ang. en professur i statistik vid Lunds universitet.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Sedan herr vice talmannen, som under sistnämnda yttrande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, framställt proposition i ämnet, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 82—94.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 95.

Lades till handlingarna.

Punkterna 96—106.

Utskottets framställningar biföllos av kammaren.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, föredrogs *punkterna 107—110*; och biföll kammaren därvid vad utskottet i nämnda punkter hemställt.

Punkten 111.

Lades till handlingarna.

Punkterna 112—128.

Utskottets framställningar biföllos av kammaren.

Punkten 129, angående nya lärartjänster vid de allmänna läroverken, föredrogs härefter; och erhöles ordet därvid av

Ang. nya lärartjänster vid de allmänna läroverken.

Herr Hallendorff, som yttrade: Herr talman! Då vi ha förmånen att ha herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet närvarande, ber jag att med anledning av här förekommande anslag få lägga honom rätt varmt på hjärtat den fråga, som i utskottets betänkande beröres, nämligen frågan om elementarläroverkslärarnes avlöning. Jag vill erinra mig, att det är två år sedan eller 1912 som läroverkslönenämnden tillsattes. Det var icke utan rätt allvarliga bekymmer man inom intresserade kretsar då betraktade tillsättandet av denna nämnd, som i sitt arbete skulle förena en rad av rätt svårlösta löneproblem, vilka kanske hade ett visst, ehuru icke

Ang. nya
lärartjänster
vid de all-
männa läro-
verken.
(Forts.)

oupplösligt samband med varandra. Det är måhända också av denna anledning arbetet gått så långsamt. Jag ber därför att på det livligaste få anbefalla, att det arbete, som denna lönenämnd har att utföra, måtte så hastigt som möjligt bedrivas, så att ett slut kan inom snar framtid emotes.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 130—138.

Kammaren biföll utskottets i dessa punkter gjorda framställningar.

Punkten 139.

Lades till handlingarna.

Punkterna 140—142.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 143 och 144.

Lades till handlingarna.

Punkterna 145—155.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkten 156.

Lades till handlingarna.

Punkten 157.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 158.

Lades till handlingarna.

Punkterna 159 och 160.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 161.

Lades till handlingarna.

Punkterna 162—172.

Utskottets framställningar biföllos av kammaren.

Punkterna 173 och 174.

Lades till handlingarna.

Punkterna 175—185.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 186, angående höjning av anslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 5, hade herr *Bengtsson* i Norup m. fl. föreslagit, att riksdagen ville besluta höja det under åttonde huvudtiteln å ordinarie stat uppförda anslaget till stipendier åt medellösa och mindre bemedlade elever vid landets folkhögskolor med 30,000 kronor eller från 80,000 kronor till 110,000 kronor.

*Ang. höjning
av anslaget
till stipendier
åt elever vid
folkhögskolor.*

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av herr *Bengtsson*s m. fl. ovanberörda motion, måtte höja anslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor från dess nuvarande belopp, 80,000 kronor, med 20,000 kronor till 100,000 kronor.

Häremot hade reservation avgivits av herrar *E. A. Nilson* i Örebro och *Bengtsson* i Norup, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till den i ämnet väckta motionen.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr *Bengtsson* i Norup yttrade: Herr talman, mina herrar! Det kan måhända synas olämpligt att begära ordet för att säga något till förmån för min motion. Jag vill emellertid uttala min tacksamhet till utskottet, och särskilt till ordföranden på den avdelning som behandlat detta ärende, därför att utskottet så gott som enhälligt ställt sig välvilligt mot själva saken. Det är bara beloppets storlek, varom meningarna äro delade.

Det pågick här under 1912 års riksdag en debatt i detta ämne så uttömmande, att det nu icke kap vara så mycket att tillägga särskilt med avseende å de stipendiater, som detta anslag är avsett för. Jag skall i stället be att få beröra en tanke, som då gjorde sig gällande. Det uttalades nämligen då från olika håll att detta anslag nog bleve så stort, att det tvivelsutan skulle bli överskott därå redan första året, och att det skulle visa sig att icke så många stipendieansökningar skulle inkomma, som motsvarade anslagets storlek. Det har emellertid tvärtom visat sig, att redan första året, innan detta anslag ännu i stort sett kommit in i det allmänna folkmedvetandet, anslaget varit 32,100 kronor för litet; och det har

Ang. höjning
av anslaget
till stipendier
åt elever vid
folkhögskolor.
(Forts.)

gjort, att man fäst blicken på att försöka att få anslaget höjt.

Man frågar nu, om det verkligen behöves att höja detta anslag, som redan är så pass stort tilltaget som inemot 100,000 kronor. Ja, om man kastar en blick på vilka det är som numera besöka folkhögskolorna, så skall man finna att en stor omkastning har skett. Förr var det i allmänhet rike mans barn som besökte dessa utbildningsanstalter; numera är det i snart sagt varje småbrukarhem och medelstort lantbrukarhem så, att bland sönerna och döttrarna den önskan framträder att de måtte få besöka folkhögskolan, för att få en liten tillbyggnad på de kunskaper som de fått i folkskolorna.

Det är särskilt två skäl, som synas mig tala för bifall. De äro: för det första det, att för varje år som går, lagstiftningen utvecklas och ställer allt större och större krav på de män, som inom kommunerna skola utföra de kommunala uppdragen. Man kan vidare tala om de allt större kraven på skattenämnder och pensionsnämnder, för att icke tala om de stora krav angående statistiken, som nu ställas på de kommunala männen. För övrigt på alla områden är det större krav på dessa män än det var fordom. För det andra är det ett skäl som mycket talar för detta anslags höjande, och det är, att anslagen till den högre undervisning, som meddelas vid våra läroverk och universitet, i ännu högre grad äro stadda i stigande. Den uppfattningen att betrakta en sådan högre undervisning såsom ett behov för vissa samhällsklasser har nämligen kommit in även bland de större lantbrukarne, så att även bland dem det anses som ett krav från samhällsställningens synpunkt sett, att deras söner och döttrar skola få en högre utbildning. Härigenom komma många att rent av tvingats in på studiebanan, som visst icke äro lämpliga för denna bana, men som just av samhällsskäl ovillkorligen där skola åtnjuta undervisning. Under tiden finnes det i de djupa lagren bland småbrukare och arbetare tusentals hem, där sönerna första efter litet mera kunskap, litet mera allmänbildning än vad folkskolan varit i tillfälle att giva. Det har vid en jämförelse mellan vårt land och vårt grannland Danmark tydligen visats, hur man i detta land fått blicken öppnad för betydelsen av folkhögskolans undervisning, i det att därstädes till stipendier för folkhögskoleelever utanordnas icke mindre än 262,064 kronor, medan vi här hemma hava stannat vid 80,000 kronor.

Om jag nu går att se på de skäl, som utskottet framlagt för att sänka det i motionen framställda kravet, så vill jag först påpeka, att utskottet enhälligt erkänner att stipendierna hava varit för knappa. Det har nämligen visat sig, att medan man i annonser utlovat 125 kronor för obemedlade och 75 kronor för mindre bemedlade — de gränser riksdagen upptagit som maximigränser — så ha ansökningarna blivit så många, att då eleverna kommit till skolorna, de hava fått dessa stipendiebelopp nedsatta till betydligt lägre summor. Man har till och med i ett fall varit nere ända till 22 kronor för en kvinnlig elev. Vi förstå, att ett sådant belopp icke räcker till stort mer än till respengar, och ännu mindre till inköp av nödvändiga böcker, för att nu icke tala om de utgifter som äro förenade med att ligga

vid en folkhögskola. Man kan i allmänhet, hur lågt ner man än vill gå, icke räkna med lägre belopp än 300 kronor såsom kostnaden för en folkhögskolekurs. Under sådana förhållanden kan man icke anse 125 kronor vara ett för högt belopp för stipendium till obemedlade. Följden har också blivit den, att på många håll stipendiemedel hava måst anskaffas på privat väg; och det kan måhända vara olämpligt, att privata personer skola på detta sätt skänka penningar för att utdelas till stipendier.

*Ang. höjning
av anslaget
till stipendier
åt elever vid
folkhögskolor.*

(Forts.)

Vidare anföres av utskottet såsom ett skäl, att i motionen vid januaririksdagen icke begärts mer än 20,000 kronors förhöjning. Detta är ju alldeles säkert ett mycket viktigt skäl, om icke något kommit emellan. Men nu är det särskilt två saker som inträffat sedan dess, vilka gjort att jag för min del anser att beloppet bör höjas till 30,000 kronor.

Den ena är, att jag genom samtal med folkhögskoleinspektören har erfarenhet att en brist uppkommit å det nu utgående anslaget, vilken måste uppgå till minst 30,000 kronor; och de som hava följt med denna sak hava sett, att samme inspektör till Kungl. Maj:t ingivit en inlaga att anslaget måtte göras minst 30,000 kronor högre.

Den andra saken som kommit emellan sedan förra motionen är riksdagens höjning av anslaget till lantmannaskolorna. Under förra riksdagen begärdes nämligen, att det stipendieanslag, som förut med 70,000 kronor utgick till lantmannaskolorna, skulle ökas till 100,000 kronor; och detta blev av riksdagen godkänt. Gör man nu en jämförelse mellan dessa två belopp, som sålunda skulle bli likställda, och elevantalet vid de olika skoltyperna, så får man fram den siffran, att under undervisningsåret 1913 det endast var 719 stipendiater vid lantmannaskolorna — däri inberäknade lantbruksskolor, lantbrukshållningsskolor och småbrukarekurser — säger 719, medan vid folkhögskolorna utdelades 1,284 stipendier, således nära dubbelt så många. Men under sådana förhållanden kan det alldeles visst påpekas, att det är oriktigt att dessa summor äro likställda, då man har nära dubbelt så många stipendiater vid folkhögskolorna som vid lantmannaskolorna. Jag vill icke säga, att det är för mycket för lantmannaskolornas vidkommande. Tvärtom, det har visat sig även där, att man fått pruta på stipendiebeloppen; men det är så många fler som i folkhögskolorna få betydligt lägre stipendier, därför att det där är så mycket flera sökande.

Med dessa ord, herr talman, vill jag yrka bifall till den reservation, som av mig och herr E. A. Nilson i Örebro är avgiven vid denna punkt.

Vidare anförde

Herr Hellberg: Herr talman! Utskottet har ansett, att de belopp, som hittills utgått, varit för knappt tillmätta; men utskottet har på samma gång funnit, att man bör gå till väga med en viss varsamhet.

Ang. höjning
av anslaget
till stipendier
åt elever vid
folkhögskolor.

(Forts.)

Den utav herr Bengtsson i Norup omnämnda jämförelsen med lantmannaskolorna är icke riktig. Jag anser icke, att vi skola blanda ihop dessa båda saker; utan vi skola pröva, om den sak som nu föreligger är väl motiverad. Båda sakerna äro ju nödvändiga, och båda två hava ju till ändamål att höja folkupplysningen. Herr Bengtsson har en statistik; men den gäller endast ett år, och den bör man sålunda icke kunna lägga till grund härvidlag.

För två månader sedan begärdes vid den riksdag, som då var samlad, till folkhögskolorna 100,000 kronor, och förra gången som anslaget beviljades var det 80,000 kronor. Det var således för två månader sedan föreslaget 20,000 kronors höjning, och jag får medgiva att redan detta var en överraskning; nu är det icke nog med det, utan nu kommer man och vill ha ända till 30,000 kronors förhöjning.

Inom utskottet hava meningarna varit delade. Det var många inom avdelningen, som icke ville vara med på denna ökning av det bestående anslaget, men då enades man om att pruta ned motionärernas 30,000 kronor till 20,000 kronor; och jag får säga, att jag anser att motionärerna borde vara nöjda med det. Därtill kommer, att inom avdelningen har upplysts, att folkhögskoleinspektören förut understött förslaget om 20,000 kronor, och det anser jag vara ett vägande skäl.

På grund härav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr J es p e r s o n: Herr talman, mina herrar! Herr Hellberg motiverar statsutskottets avstyrkande av beviljandet utav 30,000 kronors höjning av anslaget till stipendier för folkhögskoleelever i huvudsak därmed, att det för två månader sedan icke begärdes så mycket. Det har ju redan av herr Bengtsson i Norup påvisats, varför detta förhållande var sådant. Man visste nämligen då icke den exakta summan utav de stipendier, som hade begärts av folkhögskoleeleverna, och hur mycket det anslag, som var beviljat för förra året, var för litet. Då det nu med bestämdhet påvisats, att det skulle ha behövts över 30,000 kronor för att kunna få stipendierna utdelade med de belopp, som av riksdagen bestämts, anser jag det väl motiverat, att man denna riksdag begärt en förhöjning av 30,000 i stället för 20,000 kronor förut.

Enligt mitt förmenande vore det på det högsta önskvärt, att varje yngling och flicka i Sverige, som icke har kunnat erhålla högre skolbildning än folkskolans, kunde, om de så önskade, få besöka en folkhögskola. Jag tror, att det skulle vara av så stort värde för den medborgerliga bildningen, för utbildandet av goda svenska medborgare och medborgarinnor, att det vore välbetänkt, om riksdagen beviljade det begärda anslaget.

Jag kan därför icke annat än instämma i herr Bengtssons

yrkande om bifall till reservationen och avslag å statsutskottets hemställan i denna punkt.

*Ang. höjning
av anslaget
till stipendier
åt elever vid
folkhögskolor.*

Med herr Jespersson instämde herr *Nilsson* i Bonarp.

(Forts.)

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! Det är en ganska egendomlig ställning jag här intager, då jag nu går att försvara utskottets hemställan.

Jag sympatiserar helt säkert lika mycket med den tanke, som är framställd av motionärerna, som någon av dem själva. Men saken är helt enkelt den, att inom statsutskottets vederbörande avdelning vid behandlingen av denna motion förelegat två meningar, som synta vara rätt oförenliga med varandra, en mening som ville gå på bifall till motionen och en mening, som hade bestämda betänkligheter mot motionen. Det framfördes av den sista riktningen, att detta anslag dock så nyligen som för två år sedan hade höjts från 35,000 kronor till 80,000 kronor, och att man icke hade mer än knappt ett års erfarenhet att bygga på, innan man ville gå till en ytterligare höjning. Jag tog mig då friheten att inom avdelningen söka taga initiativ till att vinna enighet genom tillmötesgående från båda sidorna. Man var därvidlag från båda sidorna älskvärd nog att gå varandra tillmötes så, att man kom att gå på den bana motionärerna själva hade befunnit sig på i januari månad detta år. Jag föreslog nämligen sammanjämningsvis, att man skulle taga motionärernas eget förslag från januari, med andra ord att man skulle låta sig nöja med att för detta ändamål få det högsta, som skulle varit möjligt att få i år, ifall riksdagsupplösningen icke kommit emellan och motionärerna därigenom fått tillfälle att höja sina anspråk. Då man gick med på detta på den andra sidan, hyste jag för min del förhoppning om att vi icke vid denna riksdag skulle behöva strida om folkhögskolorna. Jag skulle också vilja säga, att jag tror, att det för folkhögskolan själv är nyttigt, att man icke ställer till strid mellan kamrarna om en sådan sak, då det gäller en så liten meningsskiljaktighet som det här är fråga om.

Personligen skulle jag vilja göra det uttalandet, att om jag kommer att även längre fram få deltaga i arbetet här, jag för min del skall försöka, så långt jag kan, bevaka alla rättmätiga anspråk till folkhögskolans fromma, som kunna framställas; och jag hoppas, att motionärerna nu vilja gå mig till mötes så långt, att man ej skall behöva ställa till gemensam votering om dessa 10,000 kronor. Ha vi kunnat få den andra riktningen att gå med på denna höjning, det mesta motionärerna själva hade kunnat vinna, därest icke borggårdstalet och vad därefter följde hade kommit, så tycker jag, att det är tråkigt att gå till gemensam votering om detta.

Jag vädjar till kammaren att bifalla förslaget. För min del vill jag uttala den förvissningen, att folkhögskolan helt

Ang. höjning
av anslaget
till stipendier
åt elever vid
folkhögskolor.

säkert icke i fortsättningen skall bliva tillbakasatt, utan hoppas jag, att den skall fullt ut stå sig i konkurrensen med lantmannaskolorna och erhålla statens medverkan därtill.

(Forts.)

Herr E. A. Nilsson i Örebro: Herr talman, mina herrar! För min del vill jag instämma i den förste ärade talarens tack-samma erkännande såväl till statsutskottet som dess andra avdelning, enkannerligen dess ordförande, för den beredvillighet med vilken i första hand avdelningen och sedermera utskottet gått motionärerna till mötes, och det framgick uppenbarligen utav avdelningsordförandens nyss hållna anförande, att han med mycket stort jämnmod, för att ej använda ett annat ord, kommer att se, att kammaren bifaller reservationen.

Jag inser till fullo, vill åtminstone icke underskatta vikten av att framgå med den varsamhet, som statsutskottet har talat om beträffande anslag i allmänhet och även beträffande anslag, som falla under åttonde huvudtiteln, men jag kan verkligen icke för min del driva denna varsamhet ända därhän att, då obemedlade och mindre bemedlade till så stort antal sökt stipendier att därest, enligt folkhögskoleinspektörens beräkning, de till understöd berättigade folkhögskoleeleverna skulle erhållit det fulla stipendiebeloppet, det skulle ha behövts ett ökat anslag av 32,100 kronor, jag vid sådant förhållande kan anse, att det då är tillräckligt att höja detta anslag till allenast 100,000 kronor, utan det synes mig då vara starka skäl för att höja det till 110,000 kronor eller samma belopp som motionärerna begärt.

Det var ju precis samma skäl, som föranledde januaririksdagen att höja stipendieanslaget för elever vid lantmannaskolor med 30,000 kronor, alldeles samma skäl, och med hänsyn till att det nu ifrågavarande anslaget ju avser att giva landsbygdens barn och särskilt dem av dessa, som befinna sig i mindre goda ekonomiska eller svaga ekonomiska omständigheter, en ökad möjlighet att fördjupa sina kunskaper, att vidga sin medborgerliga bildning utöver den som folkskolan kan erbjuda, synes det mig vara goda skäl för att här biträda motionärernas hemställan. Jag vill åtminstone för min del förklara, att det var för mig omöjligt att i utskottet ställa mig på utskottsmajoritetens mening, ehuruval jag till fullo insåg betydelsen av de varsamhets-skäl, som utskottet enligt min mening med all rätt visat hän på. Men icke tror jag, att varsamheten lider någon som helst skada eller avbräck av att kammaren nu biträder reservanternas hemställan. Däremot är jag övertygad om, att många bildningstörstande ungdomar från norr till söder i vårt land skola med glädje och tacksamhet taga emot den lilla tillökning i stipendiebeloppet, som därutav blir en följd, och därför ber jag, herr talman, att kammaren måtte bifalla reservanternas hemställan.

I detta anförande instämde herr *Sandberg*.

Härmed var överläggningen slutad. Sedan herr talmannen framställt propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen, fattade kammaren beslut i enlighet med sistnämnda proposition.

*Ang. höjning
av anslaget
till stipendier
åt elever vid
folkhögskolor.
(Forts.)*

Punkten 187.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid härfå skedd föredragning av *punkten 188*, angående understöd för anordnande av populärvetenskapliga föreläsningar, yttrade

*Ang. populär-
vetenskapliga
föreläsningar.*

Herr C a r l s o n i Herrljunga: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord vid denna punkt. Det gäller här ett anslag, som avser främjandet av populärvetenskapliga föreläsningar. Då riksdagen första gången beviljade detta anslag, skedde det med det uttryckliga förbehållet, att föreläsningarna skulle vara fullt opolitiska. Jag skulle vilja säga, att i den mån verksamheten glider fram på denna huvudlinje jag också tror, att den verkar gagnande. Men på detta område liksom på så många andra går det så ofantligt lätt att spåra ur och glida in på andra spår. Vi leva ju för närvarande i ett politiskt upprört tidevarv, och man kan konstatera, att varhelst två eller tre äro församlade resoneras det politik. Det har på senaste tiden ifrån flera håll framförts klagomål över att en del föreläsare icke dragit sig för att bedriva politisk propaganda i sina föreläsningar, något som jag anser vara fullkomligt oriktigt. Ty skola föreläsningarna vara opolitiska, så skola de också vara det. Det bör ej få förekomma någon politisk agitation under dem.

Det är bara med dessa erinringar jag för min del ber att få yrka bifall till utskottets hemställan under uttalande av den livliga förhoppningen, att vederbörande skola noga vaka över att riksdagens fattade beslut efterlevs i denna del.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 189 och 190.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härfå föredrogs *punkten 191*, angående understöd för anordnande av musikföreställningar för allmänheten; och lämnades därvid ordet till

*Ang. musik-
föreställningar
för allmän-
heten.*

Herr K a n t, som anförde:

Då jag begärt ordet för att i korthet yttra mig i den nu föreliggande frågan, har det ingalunda skett i den förmättna förhoppningen, att jag skulle kunna, emot ett enhälligt statsutskott, förmå kammaren att bevilja det av Kungl. Maj:t begärda ökade anslaget för åstadkommande av en stående orkester jämväl i Uppsala. Jag

Ang. musik-
föreställningar
för allmän-
heten.
(Forts.)

kommer därför ej heller att framställa något yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts proposition i ämnet. Men då statsutskottets, för övrigt mycket knapphändig, motivering för dess hemställan om avslag på den av Kungl. Maj:t äskade anslagshöjningen icke synes mig vara hållbar, har jag ansett mig skyldig att yttra några ord i denna fråga.

Statsutskottet anför till en början, att, då riksdagen själv 1911 vid beviljandet av anslag för nu ifrågavarande ändamål framhållit, att detsamma kunde förväntas komma att i framtiden på statsverket ställa anspråk, som ginge vida över det då begärda beloppet, samt att däri legat en maning för riksdagen att med mycken försiktighet pröva det föreliggande anslaget, utskottet ansett sig böra med den största varsamhet förorda förslag om beviljande av anslag till nya orkesterföreningar. Det må väl vara sant, att riksdagen sålunda manat till en viss varsamhet. Men lika oomtvistligt torde vara, att riksdagen, då den 1911 beviljat anslag till 2 orkesterföreningar, insett, att detta blott utgjorde ett första försök, samt att, om försöket sloge lyckligt ut, riksdagen skulle bliva nödsakad att fortsätta på den inslagna vägen, om den över huvud taget ville, att det med anslaget avsedda ändamålet, vilket angavs vara att verka för musiklivets höjande särskilt genom att göra god orkestermusik tillgänglig för de mindre bemedlade i landet, skulle kunna förverkligas.

När då den myndighet, under vilkens uppsikt de orkesterföreningar, som kommit i åtnjutande av statsunderstöd, blivit ställda, nämligen Musikaliska Akademien, vitsordar, att orkesterverksamheten inom de båda statsunderstödda orkesterföreningarna i Gävle och Hälsingborg mottagits med synnerlig välvilja och lämnat över förväntan tillfredsställande resultat, att vid föreningarnas konserter förekommit god och mycket omsorgsfullt utförd musik, att konserterna i allmänhet givits för utsålda hus, samt att de uppenbarligen fyllt ett verkligt behov, kunde det med fog tyckas, att riksdagen icke bort tveka att, för fullföljande av det vackra och behjärtansvärda ändamålet, bevilja anslag till åtminstone ett par nya föreningar. 1913 beviljade riksdagen även anslag till en ny förening, vilket anslag av Kungl. Maj:t tilldelades Norrköping. Men när Kungl. Maj:t nu år 1914 på, såvitt jag kan finna, synnerligen goda skäl begär, att ifrågavarande anslag måtte höjas med 13,500 kronor för att bereda understöd till en fjärde orkesterförening, avstyrkes detta enhälligt av statsutskottet. Detta är, synes det mig, att driva varsamheten väl långt.

Det andra skäl, statsutskottet för sitt avslagsyrkande anför, är det att Uppsala stad, som den begärda anslagsökningen avser, synes utskottet genom sina i övrigt rika resurser i musikaliskt hänseende kunna även utan statsunderstöd verka för det med ifrågavarande statsanslag avsedda ändamål. Detta är emellertid ingalunda förhållandet. Vad Uppsala är rikt på, det är, som bekant, vokalmusik. Men här är icke fråga om vokalmusik utan om instrumentalmusik, orkestermusik, vilket, som var och en torde veta, är något helt annat. Vilken av dessa konstarter, som verkar mest förädlande, mest upp-

lyftande på sinnet, torde jag för kammarens upplysta ledamöter icke behöva utveckla.

På det senare slaget av musik, instrumentalmusiken, lider Uppsala lika stor brist som de flesta andra städer. Visserligen finnes i Uppsala det s. k. Akademiska kapellet. Men det ligger i öppen dag, att detta kapell, sammansatt som det är av unga studenter, icke kan uppträda och giva självständiga konserter. Vål har flera gånger under årens lopp Akademiska kapellet förstärkts med goda krafter härifrån Stockholm, och hava på sådant sätt förstklassiga konserter kunnat anordnas i Uppsala. Men på grund av de dyra omkostnaderna kan detta givetvis ej ske så ofta, och biljettprisen till dessa konserter hava också måst hållas relativt höga.

Därmed har icke, såsom statsutskottet förmenar, det med orkesteranslaget avsedda ändamålet kunnat förverkligas. Ty för åtnjutande av sådant anslag är i K. kungörelsen den 6 okt. 1911 bland annat föreskrivet följande:

»De statsunderstödda orkesterföreningarna skola verka för musiklivets höjande, särskilt genom att göra god orkestermusik tillgänglig för de mindre bemedlade;

föreningarna skola giva ett visst antal konserter, därav minst hälften bör utgöras av s. k. folkkonserter, för vilka högre inträdesavgift än 25 öre ej må krävas;

dylika konserter skola anordnas ej allenast i stad, där orkestern är förlagd, utan även i närliggande städer, köpingar, municipalsamhällen och landskommuner.»

Den orkestermusik, som tilläventyrs redan finnes i Uppsala, kan uppenbarligen icke uppfylla detta ändamål.

Med vad jag sålunda haft äran anföra, tror jag mig hava visat, att de skäl, statsutskottet anfört till stöd för sitt yrkande om avslag å den av Kungl. Maj:t äskade anslagsförhöjningen, icke äro synnerligen tungt vägande; men, såsom förut sagts, jag dristar mig dock icke att emot ett enhälligt statsutskott yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Medan jag har ordet kan jag emellertid ej underlåta att ytterligare framhålla en sak, och det är, hur styvmoderligt Uppsala i nu förevarande avseende behandlats av statsutskottet. Redan hösten 1911 gjordes i Uppsala energiska försök att bilda en orkesterförening. Det lyckades då ej fullständigt, men hösten 1912 var föreningen klar. Den ingick då till Musikaliska Akademien med en skrivelse, däri föreningen på anförda skäl anhöll, att akademien ville söka utverka, att det till orkesterföreningarna utgående statsanslaget måtte höjas, och det var just på grund av denna skrivelse, som akademien gjorde framställning härom hos Kungl. Maj:t. Ett ytterligare anslag beviljades även. Uppsala orkesterförening gjorde sig säker därpå, men under tiden hade en orkesterförening bildats i Norrköping och anslaget gick dit i stället för till Uppsala. Därvarande chefen för ecklesiastikdepartementet har emellertid förklarat, att, då han ansåg sig hos Kungl. Maj:t böra förorda, att berörda anslag tilldelades Norrköpings orkesterförening, detta skedde

Ang. musikföreställningar för allmänheten.
(Forts.)

*Ang. musik-
föreställningar
för allmän-
heten.
(Forts.)*

med stor tvekan. Och då de skäl, som anförts för att ifrågavarande förmån även skulle tillfalla Uppsala, syntes mycket starka och intresset i denna stad för saken visat sig vara synnerligen livligt, avlät Kungl. Maj:t, på samme departementschefs hemställan, proposition till Riksdagen om förhöjning av anslaget, så att även Uppsala orkesterförening kunde bliva delaktig av detsamma. Men nu avstyrkes detta enhälligt av statsutskottet.

Vid sådant förhållande torde för närvarande icke vara något vidare att göra åt denna sak. Men jag har vid handläggningen av denna fråga icke kunnat underlåta att uttala den förhoppningen att, då en liknande framställning nästa gång återkommer till Riksdagen — ty den kommer säkert tillbaka — densamma måtte hos statsutskottet bliva föremål för en välvilligare behandling än som nu varit fallet, då det ju måste erkännas och även har erkänts, att främjandet av musikens ädla konst är ett statsändamål så gott som många andra.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 192.

Lades till handlingarna.

Punkten 193.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 104.

Lades till handlingarna.

Punkterna 195—197.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 198.

Lades till handlingarna.

Punkterna 199—201.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkten 202.

Lades till handlingarna.

Punkterna 203—205.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

Punkten 206.

Lades till handlingarna.

Punkterna 207—217.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 218.

Lades till handlingarna.

Punkterna 219—236.

Utskottets framställningar biföllos av kammaren.

Punkterna 237 och 238.

Lades till handlingarna.

Punkterna 239—244.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Herr statsrådet *Stenberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 138, angående vissa engångskostnader för lantförsvarets ordnande;

nr 119, angående arvodesförhöjning för stationsskrivaren vid statens järnvägar Hjalmar Samuel Holm;

nr 118, angående ökning av arbetskrafterna hos socialstyrelsen;

nr 115, angående årligt understöd åt poststationsföreståndaren Emma Grahnberg;

nr 117, angående pension åt postmästaren Brynolf Fredrik Wennqvist; och

nr 120, angående pension åt postexpeditören greve Gustaf Otto Cronhielm.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 7.

Herr *Persson* i Norrköping avlämnade en motion, nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 55, med förslag till lag angående förbud för vissa utlänningar att här i riket vistas.

Nämnda motion bordlades på begäran.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:
statsutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av nytt övningsfält för Karlskrona grenadjärregemente;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Karlbergs kungsgård m. m.;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 11 av sjunde huvudtiteln gjorda framställning i fråga om bidrag till en internationell byrå i Bryssel för handelsstatistik; och

nr 12, i anledning av riksdagens år 1913 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1912;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter; och

nr 2, i anledning av väckt motion om upphävande av stämpel-skatten å inrikes växlar;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 1, angående väckt motion om kompletterande dekorerings av andra kammarens plenisal;

nr 2, angående vissa nybyggnads- och förändringsarbeten å riksbankens fastighet i Göteborg; och

nr 3, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor och avdelningskontor; samt

lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken samt lag om ändrad lydelse av 11 § i lagen om handräkning för fordrans utfående den 26 april 1907;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1—5 samt 7—9 §§ i lagen om straffregister den 17 oktober 1900; och

nr 4, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmanens ämbetsförvaltning.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lindström</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 14 juni,
» <i>Hedström</i>	» 5 » » » 15 »

herr *Olson* i Torsby under 12 dagar fr. o. m. den 17 juni,
» *Gustafsson* i Örebro » 3 » » 17 »
» *Nordström* » 5 » » 15 »
» *Lundell* » 5 » » 15 »
» *Hagberg* » 10 » » 15 » och
» *Persson* i Norrköping den 15 juni.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2,57 e. m.

In fidem.
Per Cronvall.
